

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL V. Nr. 12

A R A D

DECEMVRIE 1938

IDOLII

LEGENDĂ ORIGINALĂ

Din munții îndepărtați se scurgea râul în pustiu, ducând în mare nisipul galben. La țarm sălcii își plecau trunchiurile înclinate peste apă, înmuindu-și în valuri barbile de frunze argintate.

Pe rariștea dinaintea pădurii se'nălța un arbore rămuros de terebentină. Sub sălcii, la malul râului se înșirau douăsprezece altare de ale soarelui, făcute din piatră albă de var, iar în umbra arborelui de terebentină se ridica un altar și mai înalt cioplit din piatră brută. Liniștea dormea în acest ținut părăsit, strângându-și aripile moi catifelate. Deodată din inima pustiuului se auzi ropot de tobe și liniștea se avântă speriată în văzduh.

Dinspre bordeiele îndepărtate și cătunele neingrădite, un cortegiu lung șerpua spre râu. În fruntea cortegiului înaintau douăsprezece femei, lovind cu palmele tobele ridicate. Hainele și măramele lor piestrițe flăcărau până departe în pustiu și pe colanele, brățarele și lanțurile dela picioare zîngăneau podoabe de aramă în formă de seceră, stele și lună.

Indărătul lor păseau douăsprezece sclave ca tăciunele de negre. Veriștele din nări și cerceii din urechi însoțeau cu legănat cadentat fiecare mișcare a lor. Ele duceau în brațe doisprezece idoli de lut. Acești idoli aveau corpul greoi, vopsit în roșu și capete de pasere. În urma lor patru sclave purtau sub pânza de cort pe un pedestal cu patru brațe de lemn, un idol făcut din metal, cu trupul de om și cap de berbec. Acest idol de metal era îmbrăcat în purpură roșie și albastră, iar de pe lanțul de aur de la atârnavu relicvii mărunte.

Indărătul idolului de metal păsea preotul; pe capul ras purta o căciulă ascuțită cu insignele lui Moloch, iar pe mantia galbenă ca șofranul erau brodate cu fir roșu cuvinte de vrajă și magie. După preot urma o ceată de femei, care-și purtau în brațe ori își duceau de mână copilașii. Fiecare copil strângea în mână un șarpe mic strâmb ori o șopârlă

mică cioplită din lemn. Pe fruntea acestor reptile era cioplit chipul de stea a lui Moloch, iar pe trunchiu erau lipite aripi din pene pestrițe de pasere.

Cele douăsprezece sclave se retraseră sub sălcii și așezară idolii roșii de lut pe altarele scunde ale soarelui. Idolul de metal l-au pus pe altarul de piatră de sub arborele de terebentină. Înaintea altarului au așezat o tigaie din aramă lustruită și umplută cu carbuni aprinși. Peste carbuni au presărat rășină și tot soiul de mirodenii aromatice. Preotul și-a ridicat brațele și atunci dela marginea cetii patru bărbați cu capetele rase năvăliră înainte, fălăind pe sus torțele aprinse.

Unul dintre ei ridică cimpoiul și începu să cânte. Atunci cele douăsprezece femei începură să se învâртеască în jurul altarului, tot mai înverșunat, lovind cu palma în tobe. Preotul murmură cuvinte magice și din tigaia de aramă șuvițe de fum albastru se întindeau către idol, învâluind cu încetul întregu-i chip luminos. Femeile și copiii se închinară apoi se aruncară cu fața la pământ. Preotul își ridică brațele și strigă cu glas tare:

— O Moloch, zeu al Amoniților, tu care ești mai puternic ca toți ceilalți zei, privește cu ochii tăi de stele spre femeile și copiii noștri! Păzește-i de farmecele rele, de boale mistuitoare, de dhuri necurate și de lepră! Mai mare ca tine nu este! O! arată-ți puterea! Vântule, agită flăcările! Flacăra, înalță-te spre înălțime, iar tu apă, stropește-ne fețele cu picăturile tale răcoritoare! Că cine este mai puternic, ca zeul nostru?

Dinspre munți, în depărtare, la cursul de sus al râului, o plută luneca pe apă în jos. Pe plută ședea doisprezece bărbați în vestimente de culoarea pământului, odihnindu-și mâinile pe lopeți. În mijloc sta un bărbat înalt, cu fruntea albă luminoasă. Deasupra apei în razele soarelui ce apunea în zare, capul lui descoperit și vestmântu-i alb de lână, luminau în depărtare.

Vântul pornit fără veste apuca și vestmântul lui de lână; alergând tot mai aspru deasupra apei și străbătând printre ramurile salciilor, răscoli nisipul și-l isbi în fața femeilor amonite. Smulse șerpii și șopârlele înaripate din mâinile copiilor și le svârli în apă. Reptilele pluteau deasupra râului și căzând apoi în apă în not grăbit lunecară spre mare.

De sub plută ce se apropia încet, vântul isbea valuri uriașe spre mal. Apa inundă țărnul, acoperi altarele soarelui și lingea lacomă de jur împrejur idolii cu capetele de ceahlău. Corpurile de lut se muieară, prefăcându-se în tină, iar spoiala roșie colora apa, ca sângele închegat.

Vântul se repezi acum cu toată puterea spre idolul de metal; îl clătina și îl aruncă în tigaia plină de jăratice aprins. Flăcările fălăiau și în vâlvătaia de foc corpul de metal al idolului începu să se topească. Vântul rupea și sgâlțâia cu sălbăticie vestmântul femeilor și într'un ultim

atac răsturnă altarele soarelui. Apoi mătură valurile îndarăt în matcă, amuțind, ca și când și el s'ar fi ascuns sub apă.

De sub altarele răsturnate eșiau scorpia veninoși pe nisip și inundând țărnuțul mușcau norodul căzut cu fața la pământ. Femeile se aruncau țipând să-și apere copiii învineții și disperate se agățau de îmbrăcăminte preotului :

— Ajută-ne, că pierim cu toții! Scapă-ne!

Preotul privea îngrozit la furnicarul de pe pământ și smulgându-se din strângerea disperată a mâinilor, fugi spre câmpie.

— Blestemat să fii! Boalele să te ajungă și chinul vecinic să-ți întunece fața! — strigau femeile în urma lui. — O, cine ne va ajuta?

Jeluirile lor tânguioase și bocetele țipătoare sunau departe peste valuri. Deodată se auzi pleoșcăt de apă și o plută se opri la marginea râului, De pe plută pași pe nisip un om cu mantie albă, urmat de doisprezece bărbați cu capetele descoperite și picioarele desculțe. Ochii Celui cu mantia albă străluceau, ca luceafărul de seară și din fața-i blândă și tristă se răspândea o nesfârșită bunătate, Privi la furnicarul de pe nisip; arătă cu mâna spre apă și zise cu glas poruncitor :

— Duceți-vă!

Atunci ele se năpustiră cu duiumul spre mal și în cete speriate săriră în apă.

Cel cu vestmântul alb se întoarse către femei :

— Aduceți copiii la mine și toți cei mușcați de lighioane să mi se înfațeze!

Femeile păgâne ridicară în brațe copiii cari se sbăteau în spasmuri și ingenunchiară în fața Celui cu haină albă, Care își puse dreapta sa pe capetele plecate. La atingerea Lui, fețele crispate de chinuri se înșeninară, petele și urmele pișcăturilor disparură și ochii mari deschiși de copii se aținteau spre fața sublimă, care se pleca asupra lor. Femeile se aruncau la picioarele Lui și sărutau pământul. Cu umilință și fericire își ridicau spre El fețele inundate de lacrimi.

— Bindecuvântat fie numele Tău, că ne-ai venit într'ajutor, când zeii noștri ne-au părăsit!

Cel cu vestmântul alb se'nălță în toată splendoarea lui de lumină și glasul îi suna departe :

— Dumnezeu e unul! El este Tatăl vostru și voi sunteți fiii Lui. El este Dumnezeul nevăzut, carele toate le vede și carele pretutindeni este. Urmați-mă și eu vă voi arăta calea. Căci faptă rea săvârșește cel ce adoră chip cioplit și-și pierde sufletul acela, care se închină lucrurilor neînsuflețite și nu Tatălui fără de sfârșit.

Femeile amonite își pleacă ochii în jos. Apoi că'ntr'un singur suflet toate alergară spre idolul răsturnat. Apucară figura diformă și o târără

la marginea apei. De pe țărmul pieziș o rostogoliră în apă; apoi și au smuls lanțurile cu idoli mici dela gât și le-au svârlit în urma ei, în vâlvoarea apei.

Cu sufletul agitat, timide și totuș nădăjduind, cu umilință și tresăriri de bucurie s'au adunat în jurul Celui cu haina albă. Copiii s'au liniștit. Ele îi luară în brațe și implorau cu glas ridicat:

— Învață-ne, să cunoaștem și noi pe Tatăl, Carele Te-a trimis, ca El să ne fie Tatăl, iar noi să fim fiii Lui!

Cel cu haină albă își ridică ochii spre cer și de pe buze i se desfăceau cuvintele rugăciunii sfinte:

— Tatăl nostru, carele ești în ceruri...

Cei doisprezece învățăcei își plecară adânc frunțile deasupra mâinilor împreunate, Femeile prosternute repetau încet cuvintele rugăciunii, primind pentru totdeauna în inimile lor pe unul și adevăratul Dumnezeu din veci.

Augusta C. Rubenscu.

AL. NEGURĂ:

NENEA GICĂ

De te recunoscuse abia azi, sau de-ți răspundea de mult la »bună ziua», dl. Elefterie Fărcășanu obișnuia să-ți zică geambaș, terminându-și păreriile întotdeauna: »E geambaș, domnule!» Eu, d-ta și alții eram însă tot așa de geambași, cum dl. Elefterie Fărcășanu era Gică, nume sub care îl cunoștea întreg orașul: »A! de nenea Gică vorbești!» — »Asta nu poate s'o fi scos decât nenea Gică!» — »Mai rar om ca nenea Gică!»

Dl. Elefterie Fărcășanu se trăgea din vechii Farcași din jurul Făgărașilor și dumnealui susținea că Farcașii s'ar trage dela arcași, oșteni vestiți în a ochii cu arcul, și că timpul ar fi pus acel f, cari ar fi însemnat prescurtat: foști arcași. Pravilile țării n'au păstrat nimic din păreriile dlui Elefterie și dumnealui a trecut înainte de războiu, în mai multe rânduri Carpații, stând de vorbă cu boer și țaran; mai ales cu Farcașii din jurul Făgărașilor, ținut al cărei denumire susținea că își are izvorul în acela de Farcașului, dar că litera c ar fi fost înlocuită cu g și bietul r, preschimbata în ă! »Cum însă nici făgărășenii nu prea l-au lămurit în așteptări, dl. Elefterie se hotărâse să revină la numele de adevărată origină și să-și zică F. Arcașu, ceiace ar fi însemnat Filofteia Arcașu. Cum era și natural, coana Filofteia Fărcășanu a găsit nelalocul ei o astfel de desrădăcinare a numelui și i-a zis în glumă: »De ce nu ți-oi fi zicând Gică!?... Ia slăbește-mă cu drăcoveniile tale și cu neamul ăla de harcași!» — Supărarea glumeață a coanei Filofteia, fu auzită de nu se știe cine și în câteva zile dl. Elefterie Fărcășanu trecu în vorba de toate zilele a orașenilor, drept Gică — și cum toți îl iubeau și-l respectau, unul propuse să i se zică nenea Gică și nenea Gică a rămas.

* * *

A fost deputat în trei rânduri, sub trei guverne și dacă urbea de naștere are apă, dacă are teatrul pe care-l are în grădina publică și dacă are și o statuie de bronz — singura în oraș — toate se datoresc influenței și inițiativei dlui Elefterie Fărcășanu. Cum iubea tot ce-i frumos, visa în marea-i dragoste pentru locul natal preschimbarea lui într'un centru de atracție al întregii Europe. În lunga-i carieră de ales al națiunii, cunoscuse — printre alții — și un geolog, pe care dsa invitându-l în orașul de naștere, abia coborât din tren numai auzi pe dl. Elef-

terie: »Iacă, domnule!... Vezi dta dealurile alea albastre închise, din spatele ălor galbene deschise!?... Ei bine, în pântecul lor se ascund cele mai mari zăcăminte de cărbune!... Păcat că n'are cine să scrie treaba asta!«; iar seara, plimbându-l prin oraș îi arată un loc viran, în mijlocul căruia abia se mai putea ținea o zidire, care numai în întunericul serii o puteai lua drept casă!: »Iacă, ăsta-i palatul lui Plastara, în care a mâncat și a dormit Ioan Vodă cel Cumplit, când bătu oștile turcești între Râmnic și Buzău. E casă domnească, pe care n'a ocolit-o nici Cuza Vodă, despre care se zice că mai, mai era să-i rămână inima între zidurile ei, privind prea mult pe Zinca Plastara, măritată mai târziu după un rus Pozlovschi, rămas prin locurile noastre din armatele lui Suwaroff. — Eh! de mi-o ajuta Dumnezeu, am să refac palatul, preschimbându-l în loc de odihnă sufletească, pentru cei cari mai cred în trecutul glorios al țării ăștia. O să fac în el un fel de muzeu, comandând la Viena chipuri de ceară, să semene aidoma cu cei cari au trecut pe-aci și îmbrăcându-le în hainele timpului, o să-i așez câte unul sau doi în fiecare odaie! — N'am să uit ca pe Cuza Vodă să-l comand căzând în genunchi la picioarele Zinchi Plastara. Ei! Dar ce-ți spun eu de toate astea, dacă nu se găsește nimeni să le aștearnă pe hârtie!?»

— »Nu mă pricep în ale istoriei, domnule Fărcășanu!«

— »Da... cu minele de cărbuni dela Dealu Lung, zici că-ai să scrii?«

— »Păi, să studiez terenul mai întâi!«

— »Ce să mai studiezi, domnule, când Fărcășanu îți dă cuvântul de cinste, că așa e!«

— »Da, dar răspunderea...«

— »Mi-o iau eu!... Auzi, mi-o iau eu toată asupra mea!«

— »Bine, domnule Fărcășanu... am să scriu!« și geologul își ținu cuvântul: în unul din ziarele Capitalei, apăru peste trei zile un foeliton, intitulat: »Marile zăcăminte de cărbuni din Dealul Lung«. Din acest număr al ziarului dl. Fărcășanu a cumpărat 100 de bucăți și le-a trimis în dublu exemplar, tuturor capitaliștilor din țară și streinătate, [precum și Consiliului de miniștri, încadrând articolul în creion roșu. A mai plătit apoi publicarea lui în alte ziare și în urma acestei reclame, s'au găsit și minți prea slabe, printre care și unul Plajino, și în mai puțin de un an săpăturile făcute în pântecul Dealului Lung au înghițit una din moșile dlui Fărcășanu și o alta a dlui Plajino. Noul ipoteci, cu noi vânzări de terenuri, au adus pe săpători în fața unui strat de cărbune! Telegrame la București, geologi aduși cu trenuri exprese... constatarea nu fu tocmai îmbucurătoare: »Cărbunele nu e bine ars, se prea poate cu noi săpături să-l găsească și pe cel bun, care parcă ar exista.«

În trei ani de zile dl. Fărcășanu nu mai avea decât un rând de case, în care locuia, iar dl. Plajno: castelul de pe malul Râmnei, vădu-

vit de toate întreprinderile-i fără de sfârșit! — Apelurile consorțiului Fărcășanu-Plajno, susținute de alții mai puțin avuți, nu mai găsiră nici un ecou și geologul nu mai fu găsit nicăerea spre a întări credințele altor minți slabe!. — Din acel an concetățenii dlui Fărcășanu începură să-l hulească, acuzându-l de sărăcia adusă multora din ei și cum tot în acelaș an au fost alegeri, dsa a căzut cum nu se putea mai rău: abia 32 de voturi!

Dl. Plajno nu fu nici el mai norocos: într'o noapte, singura-i avere a fost mistuită de foc și se crede că el a fost pus de mâini dușmănoase. Iși vându cei opt cai de lux, scăpați ca prin minune din flăcări, plecând apoi din țară. Unii spun că voind să-și refacă averea la joc de cărți în cazinoul de pe malul Mediteranei, ar fi avut sfârșitul celor mulți: un trup omenesc, mai mult, în fundul mării...

* * *

Casele dlui Elefterie Fărcășanu au fost vândute la licitație și faptul s'a petrecut la un an după moartea coanei Filofteia. În ziua licitației dl. Fărcășanu a plecat din oraș și câțiva din cei 32, rămași credincioși, auzind de plecarea lui nenea Gică se temeau de-o nenorocire! Seara unul din ei l-a așteptat la bariera orașului vrând să-l culce la el dar a așteptat zadarnic!... dl. Fărcășanu n'a mai revenit. — A doua și a treia zi oamenii veniți la târg de prin comunele: Sgârciți, Greban și Dărâmați au fost întrebați dacă n'au văzut cumva pe dl. Fărcășanu, dar toți dădeau din umeri: nu și nu! Era în 1914 și de atunci nimeni n'a mai știut nimic de nenea Gică!

Odată cu sunarea mobilizării din 1916, câtorva porniți spre regiamente în alte orașe, li s-a părut că prin trenuri au întâlnit un om, care parcă ar fi fost dl Elefterie Fărcășanu, dar iarăși nu puteau crede că dsa ar fi ajuns în halul ăla să vândă bragă prin trenuri! Veniră apoi zilele reci și ploioase de toamnă, în vitregia cărora o armată învinsă și zdrențuită rătăcea pe drumuri defundate de umbrelt neobișnuit; și după ele acea iarnă cu troeniri cari înfiorau tot mai mult spectacolul neașteptărilor!

Regimentul rezerviștilor din orașul dlui Elefterie Fărcășanu, după înfrângerile suferite în Dobrogea, apoi la Olt și pe drumurile cleioase ale județului Argeș, ajunsese la un loc de odihnă, într'un sat sărăcăcios din fundul Moldovei. Erau aci de șase zile, când în dimineața zilei următoare, un sergent șeful de post al santinelor — aduse vorba că nu știe cine fu ăla de azinoapte, care l-a întrebat de-o mulțime de oameni din regiment, dacă mai trăesc? sau ba! Și sergentul termină vorba adusă: Trebuie să fie din orașul nostru, că numai de orașeni întreabă!«

— »De mine n-a întrebat!« zise caporalul Iordănescu Vasile.

— »Ba da! și de dta și de dl Andrei și dl Florică și de Vasile

muzicantul... a întrebat de mulți, bre, da, cine-i mai ține minte!... Când a auzit că dl plutonier Giurgea a murit numai ce-l văzui curgându-i ochii!»

— »Florică, să știi că ăla a fost nenea Gică! Domnule sergent, nu era așa un om voinic, cu mustața castanie adusă 'n sus?... un om așa care vorbește gros!»

— »Voinic era, domnule Iordănescu, dar n-avea mustăți și purta ochelari aduși așa după ureche.»

— »Parcă nenea Gică mai trăiește!» oftă dl Florică.

Sergentul însă mai avea ceva de spus. Simțea că acel cineva, odată și odată se va ști cine-i și trăgând încă un fum din țigarea cu carton, spuse caporalului Iordănescu: »Uite ce-i, domnule Iordănescu să de duci dta și să chemi pe toți orașenii din compania noastră și să mergem apoi colea la cârciumă... că dl ăla mi-a dat cinci sute de lei... să-i bem cu toții împreună!»

Caporalul Iordănescu în drum spre cârciumă, după ce împărtăși dlui Florică spusa sergentului, își termină gândul »Ai dreptate!... nu putea să fie nenea Gică... De unde să aibă el, — chiar dacă o trăi — cinci sute de lei!»

* * *

Veni și sfârșitul războiului și în seara anului nou 1919, dl Iordănescu — fostul caporal în Moldova, acum mare comerciant în capitala județului care cuprindea în el minele parăsite dela Dealu-Lung — propuse prietenilor să se adune la dumnealui acasă. Prin prietini dl Iordănescu înțelegea toți foștii tovarăși de luptă. Când toți fură adunați, cel dintâi luă cuvântul gazda cășii, Dsa avu ideia minunată, ca primul pahar să fie închinat în cinstea protectorului lor din Moldova, protector care nu era altul decât nenea Gică. Fusese surprins într-o noapte de către dl Andrei Giurescu, care se 'nvoise cu sergentul de post să stea în camera unde avea loc întâlnirea — în fiecare Joi seara, când dl Fărcășanu se interesa de sănătatea vechilor cunoscuți, lasându-și regulat obolul de 500 de lei. Sergentul fusese jurat să nu spună cine-i dă acești bani, dar să-i bea cu ei zicându-le — dacă cumva or întreba: — »Așa am eu chef să beau cu dstră!» De geaba își răsese nenea Gică mustățile, de geaba purta ochelari, dl Andrei Giurescu l-a recunoscut după vorbă și eșind de după ușe l-a îmbrățișat zicându-i: »Nu înțelegem, nene Gică să ne ocolești, când de, slavă domnului, noi ăștia ți-am rămas credincioși totdeauna! Dl Elefterie simți că Andrei — acelaș Andrei, care-l așteptase la barieră în seara fugii din oraș — avea dreptate și plângând ca un copil nu putu zice decât: »Știam eu că ești un geambaș, da parcă tot nu credeam să fii așa de mare geambaș!» Veniră apoi orașenii toți și nenea Gică a zis fiecăruia o vorbă, însă tot din seara aia nimeni nu l-a mai revăzut! Toluși cele 500 de lei veneau regulat, pe adresa colonelului — prin agent

special — și colonelul făcându-se că nu știe nimic, chema când pe Andreescu, când pe Giurescu, când pe Florică și le spunea: »Iar va trimis cineva 500 de lei, să aveți de cheltueală!«... și până la demobilizare, cum trecea săptămâna se sfârșeau și cele 500!

Ideia dlui Andreescu, de a închina întâiul pahar în sănătatea lui nenea Gică, fu o idee fericită, deoarece unul din orașeni care deși nu fusese prietin cu nenea Gică, se înfruptase totuși din binefacerea celor 500 de lei, numai ce zise: »Halal om! Cine credeți că m-a ajutat acum vreo trei săptămîni în târgul Buzăului, de-mi cumpără căișorii pe care-i am!? Nimeni altul decât dl Elefterie!... da, chiar dumnealui! Mă dusesem la târg cu 2000 de lei și nu știu care fu ăla așa de iute, de mă buzunări chiar în plin târg! Incepui să mă plîng în dreapta și-n stînga, cerînd oamenilor bani să mă pot inapoia acasă, când numai ce-l văd pe dl Elefterie! Oprise automobilul și-mi asculta plîngerea. Mă întrebă de unde sunt și când îi spusese, zise șoferului ceva și mă luă după el, fără să zică o vorbă. Văzându-l tot căutînd încoace și'n colo, credeam că se uită după hoț, când numai ce se oprește în fața cailor mei pe care-i am!. Târgul se făcu în două minute și după ce plăti ai 3000 de lei costul lor, îmi puse căpestrele în mână și-mi zise: »Să-ți trăiască și du-te sănătos acasă... da, vezi să nu-ți fure și caii, cum îți fură banii, geambașule!« și se făcu nevăzut!

— »Cine putea să facă un fapt ca ăsta, decât nenea Gică!« zise unul din cei mulți.

— »Și când te gîndești că un așa om nu vrea să mai revină în orașul pe care l-a iubit ca nimeni dintre noi!«, se miră dl. Florică.
— »Dece n'o fi venind, frate, înapoi!?... După câte am auzit, și-ar fi refăcut încincit averea pierdută.

— »Și-a refăcut-o ca mulți alții în vremea războiului, dragă Giurescule, și-o fi îndrăgit acuma pe cei cari l-au sprijinit să și-o refacă!... Nu-ți aduci aminte ce ambițios era în împlinirea unui gînd?!... dovadă, săpăturile din Dealul lung! Să-i rămănem recunoscători însă, că deși deslipit din rîndurile noastre, totuși pe orașenii lui nu-i uită!... Cine poate face dar o pereche de cai în ziua de azi, decât un... nebun!... și nenea Gică era nebun în ambițiile pe cari le urmărea! — Ei, cine știe dacă pe-acolo pe unde-o fi, n'o să găsească o altă ruină cu istorie domnească, un alt deal cu pietre scumpe, și să-l întâlnești iar vînzînd bragă în tren, așa cum ne-a spus în Moldova că a început să prindă chiag nou! — Oameni ca nenea Gică nu trăiesc pentru ei... și-i păcat!«, și toți cei de față mai băură un pahar în sănătatea nebunului, așa cum îi zisese dl. Andreescu.

Nu trecură decât câteva zile din seara petrecerii și dl. Andreescu primi o scrisoare, adică următoarea scrisoare:

DOMNULE,

Domnul Elefterie Fărcășanu, plecând să-și petreacă sărbătorile în Italia, m-a rugat să mă pun în legătură cu dstră. rugându-vă a-mi răspunde de urgență: 1. Dacă palatul Plastara mai există și cui aparține? 2. Dacă Teatrul comunal e tot depozit de făină? și 3. Dacă pe mormântul răposatei Filofteia Fărcășanu, s'a ridicat crucea făgăduită, nu-mi aduc aminte de către care cunoscut al domnie sale?

In caz că aceste trei întrebări au răspunsuri favorabile, rugăm a ni le comunica; iar atunci, când numai unul din ele nu ar fi favorabil, răspunsul vi se va înapoia, considerându-se neprimit.

Șarcaf, post restant — Cluj

Cum din palatul Plastara nu mai rămăsese nici urmă de cărămidă cum Teatrul Comunal continua să fie și pe mai departe tot depozit de făină și cum chiar dl. Andreescu nu-și ținuse făgăduiala ridicării unei cruci de marmoră pe mormântul răposatei coanei Filofteia, dsa comunică totuși dlui Șarcaf, la Cluj, confirmând cele de mai sus. Peste patru zile comunicarea îi fu înapoiată, fără nici un fel de comentariu!

Și totuși se mai găseau oameni, să se mire de ce nenea Gică nu mai revenea în orașul de naștere, la care ținuse atâta, nebănuind nici chiar dl. Andreescu că literile numelui Șarcaf, așezate la locul lor, dădeau numele de F. Arcaș!

Al. Negură

NICOLAE JIANU:

PE CĂRĂRILE
SFÂNTULUI
SFÂRSIT...

Veghe

*In dimineața trupului de azi
Soarele răsare mai târziu...
Luna moartă nu se mai arată dintre brazi
Și sufletul mi-l întreb mereu de e viu.*

*Mă tem să nu moară subit
Și să rămân culcat cu ochii deschiși,
Cu creerul pe pernă împietrit
Și cu toate gândurile ostateci uciși.*

*Din mine speriați să aud
Cântecele fugind ca un roi,
Să mă înfioare cu trupul lor ud
Pe cărările vinelor, viermii moi.*

*Stau vecinic deștept și pândesc
Sufletul să nu-mi fugă din trup...
Gândurile toate se tem și nu mai cresc,
Crengile ochilor s'au uscat și se rup.*

Pedeapsă

*Unde v'ați ascuns nopților limpezi
Cu păinjeniș de stele și flori,
Cu stafii și strigoi sângerând pe drumuri
Cu zorile săgetate'n mii de culori.*

*Lângă chiotul toamnei veniți într'o seară
Imbrăcate'n mantii lungi de moarte
Să vă arătați sânul plin și alb
Farmecele voastre peste ani să vă poarte.*

*Să mă adun din cântece și să plâng
Pe genunchii îndrăgostitului pui de țăran,
Ca o mamă vitregă peste suflet să mă loviți
Pentru copilăria pierdută ca un ban.*

Moarte

Pe drumu-acesta am mai fost... sau poate
Viața mi s'a răsucit în loc
Sub sarcini mari de taine și păcate
Și-aștept acum ortacii să mă joc.

Aceleași nopți și parc'acelaș greer
Imi culcă trupul pe asprimi de fân
Și toată noaptea-mi picură pe creer
Tristețea lui și roua-mi cade'n sân.

Doar iedera'n cerdacuri e uscată
Din toate câte-au fost fără sfârșit
Și nu-i aceeași pace fermecată
Plutind în întunerecul dospit.

Și eu... mă văd mai tainic pentru toate
Mi-e milă de puterea mea și mor
Rămase 'n urmă, semnele săpate
In fiecare toamnă în ușor.

Miroase'n casă a tămâe rece
Și-i rece patul unde a dormit
Un alt copil... acel de astăzi trece
Să plângă-ncet pe cel care a murit.

Biserica satului

Chivot alb pe golgotă de sat
A rămas altarul tinereții
Turla risipită și-a sfârșit
Plânsul pentru ruga dimineții.

Sfintele și sfinții își ascund
Frunțile prin liniști mari de groapă,
Peste cruci apasă anii grei
Și în candeli untdelemnul-i apă.

Pierd din mâni și sabie și cruci,
Mucenici trudiți să le mai poarte
Și din ochii Sfântului Isus
Șoareci duc lumină pentru moarte.

Nu mai am nici suflet nici vestmânt
Pentru sărbătoarea învierii
Lumânare să aprind nu am
Pentru frumusețea Magdalenii.

Nu mai am nici mâni ca să culeg
Sufletul copilăriei mele,
Risipit sub pietre de altar,
Troenit sub pulberi mari de stele...

Rod putred

Ai fost un rod cu gust sălciiu de frunză
Din care am mușcat adânc și plin
Cu toți caninii tinereții mele...
Ai fost un rod cu sânge de pelin.

Te-am rupt din creanga vieții într'o sară
Nu ți-am simțit nici răsul trivial
Nici vâlul gros de frunze de pe suflet
Căci ți pudrase roua trupul pal.

În pumnii tinereții toată noaptea
Storceau fiorul vestejit și slut...
Și totuși plâng în dimineața asta
Când te gădesc strivită'n așternut.

Implinire

Toamna asta poate găzduște-o noapte
 Ce pândește într'un luminiș de somn să-ți vadă
 Trupul tău alb și gol, întreg ca o monadă
 Să-i culeagă roadele necoapte.

In fântâna gurii ca într'o mare
 Să asculte tainele cum se sbat și cresc
 Sângele cum își strigă cântecul pământesc
 Să-ți adape fiorul însetatelor picioare.

Din copacul străveziu al pieptului să-ți sugă
 Mărul pârguit în nopți aprinse
 Peste umbrele Afroditei, ninse
 Să răsară viața implinită ca o rugă...

Basm

Fecioară albă-a nopților de toamnă
 Și-a tuturor deșartelor iubiri,
 Pe unde-ți legeni cântecul din plete
 Și setea din albastrele priviri...

Iți văd ivoriul mânilor de sfântă
 Cosând în grave liniști de castel,
 Și buzele svâcnind de prea mult suflet...
 O floare câștigată 'ntr'un duel.

Iți caut pașii prin livada udă
 Și'n cuibul unde-am plâns și ne-am iubit,
 Din cutele năframei curge sânge...
 ...Mi-s aripile frânte, și-s trudit.

GÂND ROMÂNESC DIN ALTE VREMURI

Puține au rămas dovezile de gândire românească în aceste ținuturi, din timpurile mai vechi, în care noi băștinașii, trebuia să ne exteriorizăm în vestmântul altei limbi, străine, dorurile și vrerile noastre.

Dintre aceste rare mărturii de grai strămoșesc publicăm mai jos câteva scrisori redactate de preoți, pe care le-am aflat în arhiva Consistorului arădean. Sunt redactate în chiril cu duh greoi de preoți a căror învățatură de carte românească era atât de puțintică, într'o vreme când însăși școala populară era abia la începutul ei de organizare sau lipsea cu totul. Dar, peste stângăciile lor stilistice, asemenea acte ne transpun într'o lume populară, de adâncă tradiție românească.

Palpită în ele fiorul unei vieți cu durerile ei, cu tradițiile ei și, câteodată, cu inevitabile slăbiciuni legate de biata ființă omenească, trecătoare. Inșă, mai presus de toate, aceste scrisori, compuse de mână stângace, vădese un lucru de o capitală importanță pentru noi, în aceste zile de agitări peste hotare: permanența noastră străveche pe aceste meleaguri românești.

Publicăm mai jos câteva piese transcrise din cirilice¹⁾.

I.

Eu preot Irimie dau dreptate aceștii fâmei, anume Ioana, carele i-au murit bărbatul, anume Sălăgian Ioan, care s'au pristăvit în văleatul 1772, în luna lui August 16 zile.

Și eu, mai sus numit, l-am provodit și l-am rânduie după rânduirea creștinească.

După aceea s'au măritat după Mihuț Birta din Certiș. Pentru aceea eu, popa Irimie, o am cununat a dooa cununie și această scrisoare s'au făcut din-nainte Biraelor din Berechii, anume Simina Giurge, cu eșcuț (?) lor cu tof.

Intru altele rămânem buni voitoriu de obște la tof.

Eu popa Irimie, paroh în Berechii.

1783, a-t 29 de zile.

¹⁾ In transcriere am eliminat pe ă final.

II.

Noi, mai jos numiți din Cinstita Varmeghiea Solnocului, Biraele din Săuca, dăm înștiințare tuturor cui să cuvine a ști, cum că înainte aceștia cu 25 de ani, au cu 26, fata lui Tincău Ioan, om de cinste din satul nostru, anume Ioana, s'au măritat, iară în satul nostru ca la 8 ani. Apoi după aceea, având Sălăjan Ion frații în Varmeghiea Aradului, la Berechi și în Talpoș, s'au dus dela noi acolo și, precum am auzit, acolo au și murit. Când au luat Sălăjan Ion pre Tincău Oană, el au fost fecior holtei, ea au fost fată fecioară; și i-au cununat popa Precup, care s'au răposat aicea la noi. Nănași au fost Filimon Ion cu soață-sa.

Despre care lucru, pentru mai mare dreptate și încredere, dăm această scrisoare, cu crucea mânilor noastre și cu pecete întărită.

Datu-s'au în Săuca, Ani 1783, luna agust 24.

Birău mare, Bălle Pint a †
 Jurați Popa Ianoș †
 Lazar Gheorghie †
 Lazar Vasilie †

Prin mine, Popa Thoma și cu tot satu, paroh locului m. p.
 (Pecete mică de ceară roșie, deteriorată).

III.

Preasfințitului și de Dumnezeu cuvântătorului Domnului Petru Petrovici, Episcop Aradului, a Orăzii-Mari și a Hălmagiului și a Părșilor, care trag cătră aceasta și noaă milostiv Săpân.

Arăt Domnului Preasfinții Sale și la Cinstitul Consistorium, pentru popa Ioan dela Fel-Miniș, ce au făcut cu crâsnicul Faur Măriian, numai să ceară iștanția, ce o au furat dela crâsnic, care toate sunt scrise ce au făcut popa Ioan, care va vede Domnul lucrul lui. Să-l pună Domnul la ariște până va da iștanție afară. Iară acuma, în anul 784, au zis că au pus pe dracul supt talpa casii și muerea crâsnicului s'au boțit de atuncea, de umblă în cărjă. Și am vișgăluit tot lucru dup' cuvintele lui și au giurat 3 oameni, precum adevărat au zis popa Ioan. Mărturiile sint acestea: Gaga Sumerdea, Gaga Mihai, Stoica Crăciun din Fel-Miniș.

Alta: Au dus Stoica Iancu dela Fel-Miniș 12 mânuși(i) de cănepă la popa Ioan dejmaș și să nu o ia. Dacă s'au dus dejmaș, popa Ioan o au scos în ulița satului și i-au dat foc de au arș toată. Iară acuma, când au eșit solgabirău de au

rânduit popi, s'au sculat cu larmă asupra mea, cum să fe-rească Dumnezău; și tot ca cătanele au giucat înaintea lui solgăbirău Orvat și comisarășului dela Ineu și popa Arsenie cu tată-său Mistor²⁾).

Ce mă rog Domnului să întrebe pe solgăbirău, apoi va vedea cum m'au bajocorit. Pentru acee eu tare mărturisesc înaintea Domnului că, de nu-m' va face Domnul dreptate, eu voi face, care va vedea Domnul. Eu m'am călcat înaintea solgăbirăului și am răbdat ca să-m' fie bună mărturie. Precum și pe Stoica Lup l-au suiduit de suflet și încă mai rău, precum vor arăta oamenii care sânt mărturii își s'au scris mai sus.

Cu aceasta rămân, sărutând driapta mână a Preosfinții-sale, slugă mică și plecată spre ascultare Domnului.

Iulie, în 26 de zile, 784.

GAVRIL, protopop
Buteniului³⁾

IV.

Milă și fericită sănătate poftim Sfințiilor Voastre celor mai din sus numiț.

Precum Sfințiilor Vostre ați poruncit ca să dăm răspuns pentru această fămeie, anume Ona Tălănița, precum ea s'au așezat în orașu nostru în Șimand de 20 ani și pace cu el n'au avut. Iară el, umblând în țară ca un om bitang și astă femeie de multe-or' viind la noi, de s'au geluit la noi de vieața lor și noi neștiind ce face, o am trimis la Curte episcopescă ca răspuns să le esă și până acum nimic nu le-au eșit.

Cu această smerită scrisoare rămâi bun voitor al Sfințiilor Voastre, Eu popa Petru Theodorovici.

În luna lui Iulie în 8 zile,

Ano 1875. În oraș, în Șimand⁴⁾.

Publicate de **Ed. I. Găvănescu**

²⁾ Poate Nistor, dar în text e așa.

³⁾ O altă scrisoare a acestui protopop, redactată tot în românește, am publicat în Hotarul, an III (1936), pp. 115—6.

⁴⁾ Din însemnarea latinească de pe verso se poate identifica Tălănița cu Tolana. Deci, poate să fie o strămoașe a dlui publicist Isaia Tolan. Tot de acolo aflăm că pe bărbatul ei pribeag îl chema Grigore Ardelean.

Dr. ȘT. ZISSULESCU:

Viața universitară în Germania

Constrângere și libertate

Ceeace isbește prima dată pe un student străin sosit la Berlin pentru continuarea studiilor, este un ciudat contrast între viața politică, bazată pe regimul autoritar și viața academică, bazată pe o libertate fără margini. Straniu, dar adevărat. Nimeni nu te obligă să asiești la cursuri, nimeni nu-ți face observație asupra absențelor, nimeni nu te dojenește că petreci timpul mai mult pe strazi decât în biblioteci, nimeni nu te exmatriculează pentru motivul că nu ți-ai trecut examenele la finele anului — deoarece nu există asemenea »calamități« publice, — nimeni nu te cercetează! Numai în două cazuri e posibilă exmatricularea în Germania: neplata taxelor pe semestrul respectiv până la o dată fixată de Decanat și excluderea pentru fapte incompatibile cu demnitatea de student și cetățean național-socialist. În ce privește examenele, ele nu sunt decât de două categorii, ambele caracterizate însă printr'o desăvârșită libertate: 1. examenul de silință — necesar scutirii de taxă — pe care studentul îl depune la un profesor sau doi, alesi după voie, în orice timp al anului și din materia stabilită de comun acord cu profesorii și 2. examenul de doctorat, pe care-l poți depune cu minimum șase semestre (3 ani) de frecvență și până la o infinitate de semestre deoarece o limită maximă nu există.

Non Scholae sed vitae discimus...

Pentru concepția noastră românească de studenți veșnic îmboldiți de severitatea regulamentelor și examenelor fără sfârșit, această mentalitate germană apare deadreptul inexplicabilă. Și totuși aci stă deosebirea fundamentală dintre un popor care nu face nimic neconstrâns și un popor care face totul numai din pornirea lui interioară, din conștinciozitate și din datorie. Căci deși neconstrâns de nimeni, studentul german lucrează mai mult și cu rezultat mai mare decât studentul român ce poartă veșnic în minte consecințele implacabile ale examenului. *Studentul german neavând examene de trecut învață pentru viață, studentul român având*

examene cu duzina se pregătește pentru ele, nu pentru viață. Unul învață complet liber, altul complet constrâns. Și cu toate acestea: vei constata totdeauna că primul e mult mai bine documentat decât al doilea, iar câmpul de cunoștințe al unuia e mult mai întins decât al altuia.

O întrebare foarte firească este: cum se face că studentul nostru care este continuu *dirijat, încurajat și ajutat*, căruia îi stă la îndemână *curșurile* și cărțile profesorilor respectivi sunt totuși mai slabi pregătiți? Cred că aceasta se datorește atât organizării noastre universitare defectuoase cât și mentalității noastre specific românești.

Organizarea noastră universitară neglijează faptul că la universitate studentul e venit să se pregătească pentru o anumită specialitate și-l obligă ca pe lângă specialitatea aleasă să-și irosească timpul cu un important număr de examene care n'au nici-o atingere cu specialitatea respectivă sau niciun folos direct de pe urma lor. Și ca să fiu mai precis mă întreb: cu cât a contribuit la îmbogățirea și adâncirea cunoștințelor de logică examenul de limba greacă ce constă din declinări și conjugări pe care trebuie să-l treacă studenții ce urmează ca specialitate principală logica? Sau cu ce am mai rămas eu — care am urmat la București psihologia — din examenul de antropogeografie obligator și din cel de arheologie (la liberă alegere, dar obligator!), la istoria artei, la literatura franceză (nu la limbă!) etc. decât cu timpul pierdut? Cu ce sunt eu vinovat să mă chinui — după regulament, — a asculta prelegeri pentru care n'am niciun interes? Examinați-vă fiecare și controlați-vă cunoștințele ce v'au mai rămas de pe urma lecțiilor sau prelegerilor care nu v'au stat la suflet și judecați singuri. Oare de ce mă obligi să dorm la asemenea prelegeri când m'aș odihni mai bine acasă cetind ceea ce mă interesează?

Idealuri imediate și ceva mai îndepărtate

Dar în afară de această organizare defectuoasă ce răpește o bună parte din timpul studentului, obligându-l să trândăvească toată ziua pela prelegeri fără rost, un alt factor important ce contribuie la pregătirea insuficientă a studentului român este însăși mentalitatea noastră greșită despre muncă. Trebuie să spun cu durere că *n'avem cultul muncii*, nu pâlpaie în noi focul sacru al studiului dezinteresat și nu dăm tot respectul omului care muncește. Românul nu muncește decât interesat, decât cu gândul unor mari foloase pe care aceasta i le va aduce mai târziu. Această mentalitate se poate verifica prin excelență la studenții noștri din străinătate. Eu — ca unul ce mi-am făcut studiile de doctorat în Berlin — pot să afirm cu cea mai mare tărie că n'am întâlnit conațional, student în Germania, care să nu fi aspirat la cel puțin profesor universitar. Să nu-și închipuie cineva că studenții noștri merg la studii de dragul științii, ci numai din dorința de parvenire la locuri înalte. Din cauza

aceasta puțini vei găsi printre aceia care să se dedice studiului din pur imbold intern și foarte mulți dintre aceia care vânează diplome pentru viitoarele slujbe grase. Noroc că în Germania nu se prea pot procura asemenea diplome decât cu multă sudoare și necaz.

La studentul german găsim însă o altă mentalitate. Deși neconstrâns de cineva, el merge totuși singur la cursuri și la seminarii, lucrează toată ziua în bibliotecă sau acasă, umplându-și cadrul general de cunoștințe dobândit la cursuri, prin îmbogățirea și extinderea lui. Prelegerile pe care le audiază, studentul le plătește ca pe ore private, din care cauză profesorul nu-și poate permite luxul de a lipsi decât cu mare greutate, căci va avea de întâmpinat nu atât rezistența oficială a Decanatului cât admirabila nemulțumire a studentului. Studentul german, plătind aceste ore »privat« cere profesorului să-l instruiască, iar când acesta absentează, studentul manifestă ostilitate, fapt care obligă pe profesor ca orice oră absentată să și-o recupereze ținând prelegerea în altă zi. Comparați cu studentul român. La noi când lipsește profesorul, se jubilează, deoarece nu se mărește, prea mult numărul prelegerilor pentru examen!

„Venia legendae“

Dar cei care au educat pe studentul german în această mentalitate a dragostei de instrucție sunt înșiși profesorii lor. În timp ce la noi profesorul te *costrânge* la studiu, la ei profesorul te *atrage*. Profesorul german e nevoit să te atragă fiindcă acolo studentul nefiind obligat să-i freventeze cursurile, el trebuie să muncească și să adâncească problema în așa fel, încât să poată atrage cât mai mulți. Lipsa de auditori îi aduce retragerea dreptului de a mai ține cursuri (*venia legendi*). Caz trăit și de mine. Profesorului de filosofie Paul Hofmann, ne mai având în ultimul timp (1937 și 1938) auditori, i s'a retras oficial *venia legendi*. Iar acest fapt a fost adus la cunoștința tuturor studenților prin »Monitorul oficial al Universității din Berlin«. Profesorul german ca să se mențină trebuie să muncească serios, altfel legile nu-l ocrotesc. El trebuie să părăsească locul pentru altul mai capabil. Tocmai din această concurență groaznică iese cea seriozitate și adâncime a științei și filosofiei germane.

Din această *atracțiune* pe care o exercită la cursuri decurge un *contact* strâns și foarte prietenesc între profesor și student. În Germania nu există distanța între magistru și student dela noi. Sfaturile lui îți sunt puse la dispoziție cu o bunăvoință fără margini, iar acolo unde nu se pricepe spune onest că nu știe, dar va cerceta și te va informa. Comparați cu profesorii noștri. Ei știu totul, chiar când nu știu nimic. Le e teamă să spună că nu cunosc o chestiune și de aceea ori te țin la distanță spre a putea rămâne îmbrăcați mai departe în aureola omniștiinței ori îți spun superficialități. Dimpotrivă în Germania vei vedea profesori

celebri spunându-ți sincer că nu cunosc problema. Iși poate oricine închipui cât de fructuos e acest contact direct cu profesorul. Dintre marii noștri profesori numai unul singur a avut această concepție occidentală a raporturilor dintre profesor și student: Titu Maiorescu.

Examene

Examenele de doctorat în Germania nu sunt examene de cunoștințe ci examene de maturitate de gândire. Ele cer însă muncă imensă. Mai întâi nu oricine e admis la doctorat, deoarece spre a deveni funcționar de stat, avocat, profesor secundar etc. nu ai nevoie de acest examen, ci numai de *examenul de stat* (Staatsexämen) pe care-l poți trece dacă ai audiat 8 semestre (4 ani). Acest examen este similar examenelor de capacitate dela noi. El nu e organizat de Universitate, ci de »Ministerul Instrucției«, dar pentru bunul lui mers Ministerul apelează la comisii formate din profesori universitari și secundari.

Profesorul german nu-ți dă o temă de tratat pentru examenul de doctorat dacă nu-ți cunoaște puterile până în cele mai adânci cute ale ființei tale și până nu e convins că meriți a purta acest titlu de doctor.

Odată tema căpătată, nu ești părăsit niciun moment, ci urmărit pas cu pas, propoziție cu propoziție. Orice afirmație e amplu discutată fiind supusă unui sever examen. Aceasta nu la examen, ci înainte de a preda lucrarea la Decanat spre a fi admisă. Odată lucrarea admisă de profesorii examinatori, examenul devine o simplă formalitate deoarece nimeni nu e respins. Dealtfel ar fi o rușine pentru profesorul care te-a luat pe seama lui și te-a adus până aci. Profesorul e însă precaut, căci nu dă posibilitatea să ajungă aci decât celui ce merită și e în stare să treacă examenul cu succes. Am întrebat din curiozitate pe unul dintre profesorii mei dacă a căzut vreodată cineva la examenul de doctorat în Germania și mi-a spus că ar fi o legendă după care ar fi căzut odată la Rostock unul care l-ar fi considerat pe Socrate ca filosof german, din sec. 18. Trecerea examenului e ușoară, însă greutatea cea mare o întâmpini până să ajungi la examen.

„Vacanța“ studentului german

O altă latură a vieții studențești din Germania o constituie participarea voluntară la munca câmpului în timpul verii, ajutând pe țărani. La finele semestrului de vară (Iunie) Decanatul dă o simplă circulară prin care invită pe studenții germani de a se înscrie ca participanți la campania de ajutorare la muncile agricole iar aceștia răspund aproape sută la sută. Ei sunt duși în diferitele regiuni agricole și distribuiți fiecărui țaran, după trebuință. Timp de o lună ei ajută acestora, cunoscându-le în același timp nevoile, viața, aspirațiile etc. Alții merg în fabrici

înlocuind pe lucrătorii ce obțin concedii. În felul acesta munca nu stagnează, iar studentul cunoaște mai adânc mizeria și greutățile lucrătorului. Ce rol mare educativ are aceasta muncă pentru viitorul cetățean își poate oricine închipui!

Această muncă însă nu e tot una cu cea de folos obștesc (Arbeitsdinst) ci e diferită, benevolă și sezonieră, pe când cealaltă e obligatorie, ține șase luni și nu depinde de sezon.

În felul acesta conducătorii Rechului tind a integra pe tânăr în viața națiunii cu sufletul mai deschis pentru cei nevoiași, cu idei mai sănătoase despre muncă și cu aspirații mai mari pentru neamul lor. Pe un cetățean format astfel țara se poate bizui oricând, fiind sigură că poate învinge toate greutățile ce i le oferă soarta cu atâta abundență. Despre celelalte laturi ale vieții lor academice altă dată.

Dr. Șt. Zissulescu.

Stropi din cascada vieții...

Conștiința mărește sufletul, destinul mărește viața.

*

Dăruie-te altora, până când toți vor fi ai tăi.

*

Când ai un destin mare, mormântul îți rămâne simbol.

*

Destinul nu se pierde nici în moarte.

*

Tainele sunt drumurile sufletului în transcendență.

*

Creștinismul e din transcendență, dar e pentru lume.

*

În istorie mormintele conduc viața...

*

Transcendența este partea reală a religiei și partea ideală a istoriei.

*

Istoria e făcută în numele religiei, dar din ceea ce a refuzat ea.

*

E mai mult singurătatea în religie, decât colectivitatea în istorie.

*

În istorie se trăiește prin alții, în religie, — pentru alții.

*

Oamenii nu pot merge singuri decât în religie; în istorie merg unii după alții.

*

E mare numai acela care își poate păstra singurătatea în istorie și sociabilitatea în religie.

*

Mai multă colectivitate ne cere religia decât istoria; — dar și singurătate mai multă...

*

Caracteristica omului modern este că tot știe prin presupunere.

*

A nu admite minunea înseamnă a nega tot ce poate Dumnezeu.

*

A fi om înseamnă a ști arta de a te păstra așa cum te-a făcut Dumnezeu.

*

Din tot ce pot realiza oamenii, numai sfințenia ne pare imposibilă; din tot ce poate Dumnezeu, numai minunea.

*

Nu mai trăim cu adevărat când începem să presupunem.

*

Minunile sunt silogismele lui Dumnezeu.

*

În logica divină există numai două premise: Dumnezeu și lumea. Toate concluziile religiei se scot din ele.

*

Istoria e adevărul spus de cel mai tare, religia e adevărul spus de cel mai sincer.

*

Filosofia e creată din presupuneri, religia — din convingeri.

*

Prin religie, societatea devine ceea ce e religia în societate.

*

Transcendența începe prin virtuți, dar ea este dincolo de ele.

*

Tainele sunt drumurile dintre cele două lumi; — virtuțile sunt popasurile dintre ele.

*

Dacă Dumnezeu n'ar fi dragoste, n'ar putea face nimic, fiindcă n'ar putea fi nimic.

*

Nu se poate să nu avem soartă, și nu se poate să n'o hotărîm noi.

*

Iubind nu poți face decât bine.

*

Inspirații sunt confidenții vieții.

*

Geniile cunosc lumea, sfinții cunosc viața. Oamenii de rând nu cunosc nici pe sfinți nici pe geni, căci în viață ca și în apă, se cere nivel egal pentru comunicare.

*

„Iubirea poate fiine locul unei vieți lungi» A știut sfânta Tereza că esențele sunt mari și în limite.

*

Dragostea descopere adevărul și creează frumosul. Ea este tot, fiindcă în ea e tot.

*

Viața nu comunică decât cu sufletul. Unde lipsește el, ea nu vine.

*

Viața e pe atât de grea pe cât o crezi de ușoară, și pe atât de ușoară pe cât o crezi de grea. Viața e totdeauna altcum de cum ți se pare.

*

Inima dă operelor și forma și fondul. Tot ce ne aparține mut revărsări și ale inimei.

*

Rațiune sănătoasă e aceea pe care o umple sentimentul, sentiment sănătos e acela, care nu lasă goală rațiunea.

*

În dragoste, și trupul și sufletul sunt o singură substanță amândouă se prefac în lacrimi...

*

Pentru mulți, sinceritatea e trădare; dar pentru și mai mulți, trădarea e sinceritate. În societate, sinceritatea nu se știe precis, ce este...

*

Dumnezeu și inima lucrează numai prin sânge și prin lacrimi...

*

Lacrimile sunt partea cea mai bună din rău; zâmbetele sunt partea cea mai rea din bine.

*

»Stilul e omul«? Nu, stilul e viața omului.

*

În femei există mai multă iubire, dar ele o cunosc mai rău.

*

Golurile sufletului se umplu numai cu lacrimi.

*

Moartea intră în viață, prin suspine, ca să dea mai multă înălțime vieții. Viața nu cunoaște înălțimi mai mari decât acelea pe care o ridică lacrimile...

*

Cine pătrunde adânc în viață, pătrunde adânc și în moarte. Nici moartea nu poate opri pornirile spre adâncimi.

*

Fără melancolie n'am putea cunoaște erorile vieții, și fără bucurie n'am putea cunoaște greșelile noastre.

*

De odată cu iubirea, numai muzica încapă în suflet. După ea, nu mai încapă nimic.

*

Iubirea, în fiecare suflet, ori este, ori a fost...

*

Sfinții sunt triști înainte de iubire; noi numai după ea.

*

Limita unui lucru este un alt lucru și mai mare. Numai așa se ajunge la nesfârșire...

»Moartea e materie.« Se poate, fiindcă ea nu atinge sufletul.

*

Sfințenia este desăvârșirea prin iubire.

*

Cine nu poate fi erou, nu poate fi nici sfânt.

*

Erou este acela care nu se schimbă nici în fața morții.

*

Istoria se naște din dragostea de ideal.

*

Bătrânețea e mai departe de eroism, fiindcă e prea aproape de moarte; tinerețea e mai departe de sfințenie, fiindcă e prea aproape de viață.

*

Arta e dragoste care nu încapă în viață.

*

În zâmbet — armonie; în lacrimi — armonie; și în aceste două armonii, — viață.

*

Trecutul e lumina viitorului; viitorul e lumina trecutului. Prezentul e umbra acestor două lumini cari trec prin viață.

*

Nu adevărul e în rațiune, ci rațiunea e în adevăr.

*

Minunea e cea mai sublimă jertfă pe care o face Dumnezeu; jertfa e cea mai sublimă minune pe care o fac oamenii.

*

Istoria se apropie de religie prin jertfă; religia se apropie de istorie prin minune.

*

În viață, sunt unele lucruri pe care trebuie să le judecăm numai după noi; altele, pe care numai după noi nu trebuie să le judecăm.

*

Nu vezi decât ce-i în tine.

*

Viața duce la istorie, istoria duce la moarte.

*

Istoria e trecerea vieții spre moarte; religia e trecerea morții spre viață.

*

Istoria e jocul destinului în viață, sau jocul vieții în destin?

*

Destinul e libertatea vieții.

Gh. Moșiu

PROF. TRAIAN MAGER:

Scriitoarea Constanța Hodoș

Romanul „Martirii“, istoria romanțată a Zărândului, cu centrul de acțiune în Hălmațiu¹⁾

Fiică a lui Constantin Taloș și a Amaliei Vida, Constanța măr. Hodoș, este scriitoarea consacrată pe care Zărândul a dat-o literaturii române.

S'a născut în Zimbru (azi pl. Hălmațiu) la 12 Oct. 1861²⁾ unde tatăl său era notar comunal și și-a petrecut copilăria și adolescența în Hălmațiu, unde tatăl său fu apoi prim pretor dela 1865 până la 1876. Educația școlară și-a făcut-o într'un pension particular în Arad. Copila năzdrăvană, cum ne-o prezintă contimporanii încă în viață din Hălmațiu; fecioara răsfățată a elitei zărândene de mai apoi: deveni la maturitate scriitoarea cu distinse calități literare, ceace n'a împiedecat-o să rămână și o bună mamă în foarte zbuțumata ei viață conjugală.

A fost căsătorită întâiu cu Nicolae Marcu,³⁾ funcționar la telegrafie

¹⁾ Prescurtările »AMH« dela note însemnează »Arhiva Monografiei Hălmațului«.

²⁾ N. Iorga. *Istoria lit. rom. contemporane*, II, Bc. 1834. Aci găsim la nota 5, pg. 98 despre Constanța H. că s'a născut „în 12 Oct. 1863, la Zimbru“; cifra 3 însă trebuie să se fi iutrodus prin greșală de tipar în loc de 1: ea fiind născută la 1861. Bazăm această rectificare: pe certificatul oficial de deces (originalul în AMH.), în care la 19 April 1934 i se dă vârsta de 73 ani; pe informațiile familiei (nepotul, ing. Aurel Tălășescu, fișa cit. No. 91 din 10. II. 1936) și pe declarația prietenei ei din copilărie, Parascheva Moldovan din Hălmațiu (fișa No. 113 din 2. VI. 1936) care născută la 1858, spune că nici Constanța nu pulea fi mai tânără decât cu vreo 2 ani. Nu i-am putut încă descoperi data nașterii din matricolele botezașilor, căci în întreaga regiune există numai parohii ortodoxe; iar părinții ei fiind eterodocși (tatăl gr. cat.; mama romano catolică), nu știm unde a fost botezată. De notat totuși, că în matricola parohiei ortodoxe din Zimbru găsim iutrodus botezul fratelui ei vitreg, Károly, născut la 9 Aug. 1854, fiul lui Talloș Konstantin, gr. cat. și a lui Antonia, rom. cat., nași fiind Karoly Michaelik și Ana, din Dieci.

³⁾ AMH. Fișa Nr. 110 din 20. II. 1936. Octogenarul Dr. Vasile Pap, avocat în Arad, relatează că Constanța Taloș, fiind iuvitată la o masă la episcopul din Arad, a produs o frumoasă impresie prin declamări și discuții inteligențe, cu care ocazie cunoscând-o Marcu, a luat-o în căsătorie.

în Arad, un om mai în etate, cu care a avut copiii⁴⁾ Aurel și Lucian, gazetari în București. În acest timp locuia la dâșii tânărul Ioan Rusu, elev la școala normală maghiară, viitorul publicist și om politic Ion Rusu Șirianu. Afinități sufletești fac ca între tinera doamnă și tinerul candidat la dascălie să se desvolte în mod fatal o puternică dragoste și pleacă împreună la București, unde zărâdenii noștri începuseră a-și face bune

**Scriltorea
Constanța
Hodoș,
n. Taloș.
1861—1934**

rosturi de existență. Pe Rusu Șirianu, Constanța l-a învățat limba literară românească și l-a ambiționat să scrie, căci el făcuse până aci numai școală ungurească.⁵⁾ Cu Rusu Șirianu încă a avut doi copii, pe Letiția mar. Cernătescu, și pe Mircea, mort ca erou la 1916 în luptele dela Turtucaia. Cea mai fericită însă pentru desvoltarea talentului ei literar i-a fost a treia căsătorie, cu scriitorul Alexandru Hodoș (Ion Gorun), tot un zărândeian și el, fiul fostului subprefect Dr. Iosif Hodoș, cu care a avut pe Alexandru Hodoș, cunoscutul publicist și om politic de azi.

⁴⁾ În *Matricola Botezașilor a parohiei ortodoxe române Arad sunt introduși: Amos Aureliu, născut la 13 Oct. 1880 și Lucian Nerva, la 15 Iunie 1883; nașă fiindu-le Letiția (Hodoș) soția avocatului Dr. Nicolae Oncu din Arad.*

⁵⁾ AMH. Fișa No. 111 din 17. II. 1936. *Relatările dlui Dr. Ioan Suciu, Chișineu-Criș cunoscutul luptător naționalist, fost ministru în Consiliul Dirigent.*

Rămasă văduvă, a murit la 19 Aprilie 1934, domiciliată în București.⁶⁾

Constanța Hodoș în copilăria ei a avut ocazia să cunoască în Hăl-magiu în casele larg primitive de oaspeți ale tatălui său pe toți figu-ranții marei tragedii politice a Zărândului, cari angajați într'o luptă dis-perată cu opresorii de veacuri, formau o strâns unită familie. I-a putut deci cunoaște prin intuiție directă în toate manifestările vieții lor, atât în conciliabulele politice desfășurate în jurul meselor oferite de »subpre-fectul« la el acasă, cât și în balurile ce se țineau în cele două capitale ale județului, în Baia de Criș, dar mai ales la »birtul mare« din Hăl-magiu.

Zărândul sintetizând mai bine aspirațiunile și frământările Româ-nilor ardeleni de pe la jumătatea sec. XIX, Constanța Hodoș a avut feri-cita inspirație să utilizeze în artă acest capitol de istorie națională. Atât de zguduitoare, atât de pasionantă și bogată în peripecții a fost viața generației dela 1848 în Zărând, încât numai redarea fidelă a realității ne oferă un senzațional roman. Și acesta a fost rolul de scriitoare al Con-stanței Hodoș în cea mai complexă dintre lucrările sale, intitulată »Martirii«.⁷⁾

Despre »Martirii« s'a spus că este un roman social. Pătrunzând la fața locului în ambianța acestei epoce, studiind topografia și stând de vorbă cu contemporanii, pe cari subsemnatul i-am ajuns în viață, găsim că acțiunea acestui roman reprezintă în cele mai mici amănunte istoria fidel romanțată a Zărândului. În »Martirii« figurează aproape toate per-soanele marcante ale acestei epoci și ele își leapadă ușor masca pseu-donimatului, apărând cu numele adevărat.

Eroul principal al romanului este Stoe, originar din Mândruloc depe Murăș, fiul unui refugiat de foamete dintr'o regiune maramurașană pe la 1824, care se ascunde într'un timp sub numele de Constantin Mureșanu (învățător în Șilindia) și este apoi notar în Zimbru, apoi »subpre-fect« în Hăl-magiu. Nu ne este greu să-i descoperim numele adevărat, acela de *Constantin Talos* (1825—1916), tatăl autoarei, spunându-ni-se că dascălul ungar îi schimbase numele în »Szilárd«, cecece este identic cu Constantin. Autoarea face din Constantin pseudonimul Stoe și-l dă născut în Mândruloc, pentru plasticitatea cuvântului, în loc de Sâmbă-teni, comuna învecinată, unde de fapt s'a născut. Ambele lui soții sunt arătate cu numele adevărate: Antonia, apoi Amalia.

⁶⁾ AMH, Fișa No. 112 din 30 August 1934. Extrasul din registrul stării civile pen-tru morți pe anul 1934 a comunei Șerban Vodă (jud. Ilfov), unde a decedat în spitalul cen-tral de boli nervoane, a fost trimis primăriei Hăl-magiu, care l-a transpus oficiului parohial de aici, întrucât în Ardeal înainte de 1895 parohiile făceau înregistrările de stare civilă. Negăsindu-se înmatriculată nașterea nici aici, actul a fost predat subsemnatului pentru cer-cetare și se păstrează în AMH.

⁷⁾ Apărut întâiaoară la 1908, a doua oară la 1915 și în a treia ediție la 1929. Ne folosim de ediția II, 1915, editura Minerva.

În al doilea personajiu, aproape tot atât de important ca și cel dintâi, Ilie Crișanu, dat ca prefect al jud. Zărand și deputat în parlamentul ungar, recunoaștem pe *Sigismund Borlea* (1827—1883), care fusese deputat de Hălmagiu, protonotar comitatens și substituit de prefect; nu însă prefect, care a fost Ioan Pipoș. Este dovedit însă că Borlea a fost acela care a organizat Zărandul românesc și de fapt a condus viața publică a județului, căci Ioan Pipoș, prefectul adevărat, a funcționat numai dela 1861 până la 1867 și și în acest scurt interval nu locuise tot timpul în județ, demnitatea de prefect fiind în acel timp mai mult o funcție decorativă. Prefecții ce-au urmat după Pipoș (Hössler, Haller), nici n'au mai locuit în județ, așa că Ungurii numeau Zărandul, țara lui Borlea. Denumirea de »Crișanu« i se dă lui Borlea fiindcă era originar din Șiria, depe lunca Crișului; în opoziție cu Taloș — »Murășanu«, depe Murăș.

În jurul acestor două personaje se țese acțiunea politică a romanului întru toate corespunzătoare adevărului istoric, exceptând doar participarea acestora la luptele din Munții Apuseni, alături de Avram Iancu, ceea ce n'am găsit-o dovedit istoricește.

Al treilea personajiu, aparținând taberei adverse, *Ribay Bela*, singurul vlăstar al unei familii de nemeși unguri distrusă în revoluție, nu-l știm cine este. Indicații foarte precise ni-l dau născut în Aciua și atunci țar fi din familia Hollaky; după nume se aseamănă cu Ribiczey din Ribița: știm că ambele familii au făcut o dărză opoziție oficialității românești a Zărandului, contribuind la desființarea lui, așa cum se prezintă și în roman. În legătură cu peripețiile vieții lui Ribay este bine prinsă o aventură politică a acestuia, care corespunde conjurației Ungurilor kossuthiști descoperită în Arad la 1854, așa cum este ea povestită de călugărul minorit Lakatos Otto, însuși un conspirator condamnat la lungi ani de temniță.¹⁾

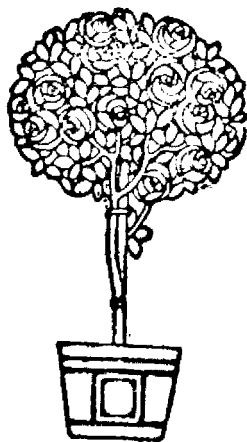
Se pot ușor cunoaște și personagiile mărunte, precum se poate verifica și senzaționalul cotidianului de odinioară.

Viceprefectul Munteanu cel »fin și frumos, doctor în drept dela Viena«, care nu se prea putea împăca cu felul exuberant și despotic al lui Ilie; este *Dr. Iosif Hodoș* (1829—1880). Protonotarul Ionaș este *Ioan Simionaș* (1838—1905). Advocatul Pop este *Dr. Teodor Pop*. Pretorul Lați este *Vasile Ladislau Fodoru* (1824—1865); în ungurește diminutivul lui László este »Laczi« (Lați), întrebuintat și în familiile intelectualelor români. El a fost pretor (solgăbirău) în Hălmagiu până la moartea-i întâmplată la 1855, când în locul lui a venit Taloș, — așa cum se aminteste și în roman. »Doamna Lați«, »fiică de protopop fruntaș«; este vă-

¹⁾ *Lakatos Otto. Arad története. Vol. III, Arad, 1881. Ancxa: Három év egy kompromitált életből.*

duva lui L. Fodor, pe numele adevărat *Carolina*, fiica protopopului unit *Ioan Moga* (1804—1862). Protopopul Iorgovan, ale cărui case mari au rămas pustii după un șir de tragedii familiare; este protopopul ortodox *Petru Moldovan* (1814—1868), (soră-sa *Sabina* măritată cu *Grațian Pop* (1835—1882) s'a sinucis împușcându-se cu arma de vânătoare; fiică-sa măritată cu avocatul *Brândușan* s'a sinucis, otrăvindu-se, răspunzătoare pe această tragedie fiind *Leana*, pe numele adevărat *Elena Sirban*, vara și »găzdoaia» protopopului, după ce îi murise protopopița *Susana* (1856), pe care o urmă și el la la 1868, după ce mai înainte fusese depus din protopopie). In casele pp. Moldovan, pe care le închiriasse pretorul Taloș, crescuse *Constanța Hodoș*. Ele există și astăzi așa cum sunt descrise în roman, numai cât acum apa nu mai curge prin mijlocul comunei prefăcând curțile caselor în băltoace, focare de țânțari producători de paludism; a fost abătută intretimp mai la dreapta, îndepărtată de centru.

Nu mai puțin fidel este redată topografia regiunii: Valea Tăcășelelor comuna Aciua cu muntele Moma, Șortocul—priporul Hălmagiului. Totasemenea și discursurile politice, care dacă nu pot fi exacte, ele sunt ținute în stilul și spiritul timpului.

O excursiune la Constantinopol pe Marea Neagră

Era la începutul lui Septemvrie.

Timpul fixat, pentru îmbarcare pe vaporul Dacia: după ora 12 noaptea.

Ca la 300, doamne, domnișoare, tineri și bătrâni, toți câți luam parte la excursia pe mare la Constantinopol ocupam cabinele de cl. I. II. și III. destul de simpatic aranjate; câte o cabină pentru 3—4 și chiar 5 persoane. Cei mai mulți din excursioniști pentru prima dată am văzut portul Constanța, vapoare de mare și Marea Neagră.

După ce ne-am aranjat, hainele în cabine, am urcat pe bordul vaporului, unde emoția și nerăbdarea ne stăpâneau pe toți; nu ne mai aflam locul, alergam când la prora vaporului, când la pupă; eram neastâmpărați ca și copiii cei mici, cari pentru prima oară calcă pragul școlii. Nu știam ce să admirăm mai mult: valurile de lumină ce le revărsau miile de becuri electrice din port și oraș asupra mării, ori lumina lunii pline, de pe bolta senină a cerului.

Geamandura prin mugetul ei scurt ne arăta, că marea va fi liniștită. Deodată un șuerat gros al vaporului ne făcu atenți, că se apropie plecarea. Un mic remorcher se apropie de uriașul nostru vapor, și legat cu funii groase, trase vaporul Dacia spre largul mării.

După câteva zeci de metri, ajungând la apă mai adâncă, se pun în mișcare puternicele mașini ale vaporului, iar micul remorcher se întoarce în port. »Dacia«, apucând în largul mării, lasă în urma noastră orașul și portul ale cărui valuri de lumină, ne însoțesc până departe de tot, în largul Mării Negre.

Alături de vaporul »Dacia«, pe partea stângă la o distanță nu de tot mare, o ia 'nainte noastră vaporul »România«, care are pe bord pasageri pentru străinătate. De aceeași mărime ca și Dacia e și România, îmbrăcată în aceeași culoare albă, încât o puteam vedea cu ochii destul de bine, la lumina lunii singura stăpână pe întinsele ape ale mării.

Ambele nave plutesc sub tricolorul românesc, tăind cu ușurință valurile spre Bosfor și Constantinopol.

În partea dreaptă, de tot departe, îndărătul nostru, abia mai putem

prinde jocul de lumină al farului dela Tuzla. Suntem alături de apele Bulgariei.

Jos numai o întindere mare de apă, iar sus cerul înstelat cu luna plutitoare, luminând tot mai puternic întinsele ape ale mării. Abia puțini au mai rămas pe bord, ceilalți ne coborâm în cabine, la culcare.

Prin geamul rotund deschis al vaporului, se aude mișcarea și clocotul apei și loviturile produse de valurile apei, ce vin din largul Mării Negre.

Ce neputincios e omul! Numai în fața nemărginirii apelor se poate observa micimea și neputința lui; cât de mic și neputincios e omul, stăpânul absolut al universului. Cu creerul obosit, prin puterea imaginației, îmi readuc în suflet apele cele mari ale oceanelor... vapoarele uriașe ce străbat Atlanticul... munții plutitori de ghiață... Titanicul cu miile de călători, cari și-au aflat moartea în valuri...

Când m'am deșteptat aerul răcoros adus de valurile mării, intrând prin ferestruia vaporului, mă determină să-mi îndrept privirea spre geam asupra mării. Cât pot cuprinde cu ochii numai o apă, o apă curată ca cristalul, de culoare verde închisă de tot. Ne-am făcut repede toaleta.

Sus pe bord cercăm răsărit de soare pe apele mării, un extraordinar fenomen al naturii, dar nu ni-e cu puțință, întrucât bătrânul soare stă ascuns sub învelișul unor nori groși și cenușii. Abia mai târziu apare de tot vesel, mai sus pe boltă, revărsându-și tot mai puternic razele-călduroase pe 'ntinsele ape.

Singurele viețuitoare, cari însoțesc nava în largul Mării Negre sunt »pescărușii« niște paseri de mărimea găștelor, cari înoată și zboară cu ușurință, hranindu-se cu pești de mare. Apoi în largul mării, trecem pe lângă un grup de rechini, erau la o depărtare de 100—150 metri de vapor. Ii putem bine distinge, cum sar cu gurile căscate, încercând să stea tot mai mul la suprafața apei.

Cum stam și priveam cu curiozitate de copii prora navei care tăia și despărția în două valurile apei, de odată ne apar înaintea ochilor, la o depărtare mare în orizont niște linii negricioase, cari din ce în ce se deslușesc tot mai bine, sunt țarmurii Mării Negre, suntem înaintea intrării în trecătoarea Bosforului.

La intrare în Bosfor, lăsăm la dreapta coastele fașiei de pământ a Turciei europene, iar la stânga rămân coastele Asiei. Atât de o parte, cât și de cealaltă, pământul e colinos, stâncos. E mai stâncos și mai puțin fertil, ca cel din Dobrogea.

Apar și satele turcești cu casele răslețite pe lângă apa Bosforului. Mai apoi apar tot mai mult cladirile moderne, vilele, palatele și nenumăratele minarete ale moscheelor turcești, toate înșiruite pe ambele maluri ale Bosforului. Deodată »Dacia« oprește în mijlocul Bosforului, suntem la intrarea în port.

O barcă cu motor se apropie de nasul nostru: poliția și vama turcă. Se lasă scările la suprafața apei, se fac cuvenitele și obișnuitele formalități între poliția-vamă turcă și reprezentanții »Daciei«. Barca-motor dispăre îndată, rămânând pe bordul vaporului reprezentanții poliției turcești. Vaporul trage în port, e legat cu funii la țărmul Bosforului dinspre Pera-Galata, apoi se lasă scările, ca să putem coborî pe uscat, după o călătorie liniștită pe mare, de 13—14 ore.

După un scurt popas, cu niște bărci cu motor traversăm apa Bosforului de cealaltă parte, suntem în Istanbul, un vechiu cartier al Constantinopolului. În drum spre vechiul Serai, trecem printr'o poartă mare, ajungând apoi într'un parc cu mai multe clădiri, cari pe vremuri își aveau fiecare rostul lor, iar azi sunt, într'o stare de plâns, stau în pragul dărăpănării.

Trecând dintr'o clădire în alta, aflăm rostul ce-l avea fiecare ciădire. Într'una era haremul. Prin mijlocul clădirii duce un coridor, de ambele laturi cu odăi, iar în fața clădirii era închisoarea eunucilor, iar în alta locuința și mobilierul cutărui sultan. În mai multe odăi una lângă alta, sunt așezate comorile și bogățiile foștilor sultani. Comori și bogății ca'n povești. Aur, pietre scumpe adunate de împărații Turciei în cursul veacurilor trecute, când popoarele și țările creștine zăceau sub jugul semilunei.

Am văzut, un tron împărațesc tot din aur masiv, avea lungime aproximativ 1,50 m. iar lățime cam 80 cm., era așezat într'un dulap de sticlă. Intreg tronul era împodobit, cu cele mai frumoase și mai scumpe pietre.

Un baston, sceptru împărațesc, împodobit, cu cele mai frumoase diamante și cele mai scumpe pietre. Ghidul care ne servește explicații, ne spune că are o valoare de aproape o sută milioane lei.

O masă împodobită jur împrejur cu diamante frumoase și mari.

Pe o pânză de mătase țesută ca o mreje sprijinită pe stâlpi de aur — în formatul unui baldachin — este așezată o piatră mare de smaragd, de mărimea unui ou de găscă, iar sub pânză sunt așezate alte pietre mai marunțele. Apoi un ulcior de aur, diferite vase, pietre prețioase, sabii, lănci, armături, diferite obiecte toate din aur, împodobite cu pietre scumpe, așezate sub sticlă și păzite ziua și noaptea de oameni,

Doar nici unde pe lume nu există adunate la un loc atâtea comori și bogății, atâtea obiecte din aur, atâtea diamante și pietre prețioase câte se pot vedea la un loc în vechiul Serai, palatul foștilor Sultani ai Turciei.

Terminând vizitarea vechiului Serai, am cercetat Bazarul din Istanbul; ca la vreo 10—12 mii de prăvălii așezate una lângă alta în câteva străzi, formează Bazarul, unde poți afla tot felul de mărfuri și tot felul de articole industriale și comerciale ce există în lume.

La reîntoarcerea din Istanbul, am apucat o altă cale, n'am mai venit peste apa Bosforului cu barca, ci am trecut peste vestitul pod care leagă Istanbulul cu Pera și Galata. După ce se înserează binișor, de pe acest pod se vede Bosforul în toată splendoarea lui. Bosforul în formă de corn, cu vile, cu palate moderne, cu moschee cu minarete înalte și țuguiate, luminate de valurile de lumină de becurile electrice, e un adevărat rai pământesc, — acesta e Cornul de aur.

A doua zi cu mașinile ce ni s'au pus la dispoziție, am eșit le marginea Istanbulului, vizitând zidurile vechiului Adrianopol, în vecinătatea cărora se află vechiul cartier, Fanarul.

De aici am plecat spre moscheea Sft. Sofia, care e situată față în față cu intrarea principală a vechiului Serai, e cea mai impozantă creațiune a artei bizantine, edificată de Imp. Iustinian (527—565) în sec. al VI-lea. Această biserică creștină, cea mai măreață operă a artei creștine orientale, deodată cu ocuparea Constantinopolului la 1453 a fost luată de Turci și prefăcută în moschee turcească. Ca să aibă aspectul unei gîmii i s'a ridicat cele 4 minarete și în locul crucii s'a pus semiluna toată din aur, pe cupola cea mare.

Înainte de a intra în interiorul ei, la ușa cea mare primirăm fiecare câte o pereche de papuci și astfel intrarăm. Când semiluna a luat locul crucii, fură nimicite cele mai frumoase și mai orientale lucruri. Mozaicurile cele scumpe, icoanele sfinte cari serveau de decorațiuni pe pereți, au fost înlocuite cu table mari cu inscripții din coranul turcesc.

Interiorul bisericii e grandios. O cupolă enormă așezată pe arcade puternice, sprijinită de stâlpi de marmoră, sub această cupolă sunt două semicupole mai mari și fiecare din aceste semicupole se sprijinesc pe câte alte două cupole mai mici. Mai multe galerii mai mari și mai mici așezate pe arcade puternice, unele mai frumoase decât altele.

Stând și privind jur împrejur, atâtea arcuri gigantice, cupole mari și mici, mulțimea de galerii mari și mici și o sală colosal de mare împodobită de jur împrejur cu mozaicuri și arabescuri, de aur și argint, te întrebă singur cum este cu puțință ca pictura și mai ales arhitectura, în secolul al VI-lea, pe timpul lui Iustinian să fi ajuns la un așa grad de dezvoltare?

În fundul salei spațioase se află locul care arată direcția spre Meca, iar în aceeași direcție cu vechiul amvon se află și amvonul de azi cu acoperișul în formă de clopot. Pe ambele părți ale tribunei sunt așezate 2 steaguri verzi. În locul icoanelor de mozaic sunt inscripții turcești cu litere de aur de câte 1—2 metri lungi, cari reprezintă numele lui Alah, Mahomed, și ale celor dintâi califi. Fiindcă Sft. Sofie era biserică creștină, direcția ei și altarul, erau către răsărit. Deoarece însă direcțiunea spre Meca nu cadrează cu răsăritul, de aceea și covoarele cele scumpe de mătasă sunt așezate pieziș ceace, imediat atrage atențiunea vizitatorului.

Înainte cu 10 ani moschea Sft. Sofie a fost declarată monument istoric de guvernul turcesc, astfel că de atunci nici Musulmanii n'o mai întrebuițează pentru serviciile divine.

Cea mai frumoasă moschee din Constantinopol — după sft. Sofie — e moscheea zidită de Soliman Magnificul în sec. XVI. Și aici sunt concentrate enorme bogății. Stâlpi de marmoră în toate culorile, podeala acoperită cu cele mai fine și mai scumpe covoare de mătăasă din Persia.

Am vizitat apoi și moscheea albastră, zidită de sultanul Achmed I. la începutul sec. XVII; se deosebește de sus amintitele moschei întru cât această moschee are 7 minarete și, fiindcă e zidită numai din marmoră albastră, i s'a dat și numele de moschea albastră.

După ce am terminat vizitarea moscheelor, am plecat spre muzeu. În drum spre muzeu, trecând prin piața Altmeidanului, am văzut obeliscul lui Teodosiu Cel Mare, care a fost luat trofeu într'un război glorios și așezat în amintita piață. Are înălțime de peste 30 metri, zidit de granit înainte de Cristos cu cel puțin 1500 ani. Un alt stâlp e stâlpul șerpilor, format din imitațiuni din 3 corpuri de șerpi. Al treilea stâlp e stâlpul de aur, acest obelisc în vechime era de sus până jos îmbrăcat în bronz de aur, dar mai târziu a fost despoiat de frumoasa lui îmbrăcăminte. Toți acești stâlpi sunt importanți pentru vechimea lor.

Muzeul din Istambul e înființat de beiful Handy, aranjat și așezat în vreo 40 camere ale unui edificiu cu 2 caturi. Am văzut în acest muzeu tot ceace s'a putut aduna din Turcia, din Asia și din Europa, de pe timpul Grecilor, Romanilor Asyrienilor și Babilonenilor. Am văzut sarcofage de marmoră, de teracotă, figuri, statui, busturi. Am văzut statuia mare a lui Hercules, apoi lupoaica cu 2 gemeni, un călăreț cu o lance în mână. Femeile plângătoare, 18 ființe omenești, erau așa de perfect lucrate în marmoră de parcă într'adevă trăiesc și plâng. Interesant e sarcofagul unui rege din Cetatea Sidonului, al cărui cadavru a fost scos din sarcofag și așezat într'un dulap de sticlă lângă sarcofag. Deși dela moartea acestui rege a trecut câteva mii de ani, totuși se mai pot observa și azi intestinalele și pielea lui. Vizitând în urmă și marele basin subteran de apă, care de asemenea e unul din multele opere ale artei bizantine, ne-am reîntors cu mașinile în port și am coborât în fața vaporului. Nu mult după ce am luat masa pe vapor, — masa pe vaporul Dacia e foarte bună — s'au ridicat scările, Dacia s'a pus în mișcare, ne-am reîntors cu regretul, că din cauza timpului scurt, n'am putut să vizităm și să cunoaștem școala turcească și pe învățătorul ei. După o călătorie plăcută și liniștită de 14 ore pe Marea Neagră, am ajuns cu »Dacia« în ziua următoare, dimineața la ora 4 în portul Constanța...

inv. E. Țigu Dorobanți

Cronica rimată

Să nu te'ndemni, să nu te chemi,

Florile dalbe...

Să uiți de tine și de toți, și dacă poți

Să nu mai știi ce ai fost eri și să te afli nicăieri,

Florile dalbe...

Că te-a chemat mai știu eu cum, te pierde'n fum,

Florile dalbe...

Și dacă ai gândit ceva, sau de vreo stea

Ai fost cumva înamorat, să ști că toate-au fost odat'

Florile dalbe...

In ritmul zilelor de azi, nu te-avânta, căci ai să cazi,

Florile dalbe...

Rămâi matricol de ștergar și nu râvni ca la ziar

Să figurezi între boieri!... Aste-au fost eri!...

Florile dalbe...

Invață dela Titulescu, sau dela Stelian Popescu,

Florile dalbe...

C'a fi ceva, e-o cacealma!... Că numele e o scântee;

Că tot ce-i fată-o fi... femeie!

Florile dalbe...

Azi, eu și tu, cam ce suntem nu prea vedem,

Florile dalbe...

Dăm doar din cap, ca s'arătăm, că'l mai purtăm

Și ne mișcăm automat, când drumul la șurub am dat,

Florile dalbe...

Azi nu ai voe să mai spui o vorbă bună, nimănui!...

Nu poți să zici că doctor Groza a fost prefectul ideal!

Că M. Mărcuș are un suflet!... bun de borcan, într'un spital!

Că R. Coșoiu făcea de toate, afară de primariat,

Unde o »vulpe« -era fișanul și-o altă Vulpe, împărat!...

Nu poți să spui lui Manolescu, ca oculist pe cum se crede,

Că n'a văzut ce o să fie, cum ăl mai chior din noi, azi vede!...

N'ai voe să-l întrebi pe Ghiță, ce-i spirtul negru!... pe Boțoc
Ce este aia cărămidă!... N'ai voe să te-ocupi de loc
De oameni mari, care odată ne vor privi cutându-și toga,
Când din ce sunt i-o face monștri, cu dalta, sculptorul R. Moga!...
Nu poți s'arunci un simplu spirt, sau doar o glumă pipărată!...
Nu poți să spui că un Popița n'o să mai fie niciodată
Un cultural!... Sau Lazăr Nichi, un doctor în filosofie,
Când bietul om nu e la școală, sau la palat!... este la... vie!
Nu-ție permis să spui că legea, era un fleac la Frânghian,
Sau că, în vânt, pentru o »carte«, se dădea Nae Ludoșan!
Și dacă-așa stă astăzi treaba, de ce să mai vorbim degeaba
Florile Dalbe...

Și ne ducem la culcare, că — vorba aia — fiecare
Suntem sături de-atâta vorbă!... (Prea se făcuse vorba, ciorbă!)
Florile dalbe...

Hai la culcare, frate bun!... Atâta pot astăzi să-ți spun,
Florile dalbe...

Nu te'ndemna, nu te chema,
Și dacă'namorat de-o stea
Ai fost cumva, în viața ta,
Florile dalbe...

Pe cer sunt stele mii și mii!...
Să fim o clipă iar copii,
Să ne'ndemnăm, să le-adunăm
Și-apoi cuminți să ne jucăm!...
Florile dalbe...

PAN

CĂRȚI

„Poemele lui Edgar Poe“ — traducere din limba engleză,
de Emil Gulian. Ed. Fundațiilor Regale.

S'a spus întotdeauna că o traducere în versuri nu trebuie să fie numai o tălmăcire a verbului, ci pe cât se poate, o reeditare a gândului, în cadența gâlgâirii lui inițiale. — Traducerea operilor versificate ar însemna, cu alte cuvinte, o transpunere fidelă a unui decor strein, într'un cadru în care el să se confunde cu ansamblul întregii perspective, ca ceva care face parte din acest tot.

Pentru o astfel de transpunere se cere cel puțin tot atât talent ca al autorului ce se vrea tălmăcit și în primul rând o cunoaștere a textului, până la obsesie.

Acesta pare a fi marele merit al dlui Emil Gulian, când s'a încumetat să ne prezinte în românește „Poemele lui Edgar Poe“, cari chiar pentru limba în care au fost scrise au avut nevoie de o anumită prezentare critică.

În aceste „Poeme“, scrise în urmă cu o sută de ani, autorul „Poveștilor fantastice“ întrebuițează o formă de versuri cu totul originală, așezându-se chiar în generația moderniştilor de mai târziu, pe cel mai avansat plan.

Tălmăcitorul în românește al „Poemelor lui Poe“, a cutezat nu din voința de-a prezenta publicului românesc chintesența poeziei moderniste engleze, ci din nevoia spirituală de-a se suprapune unei gândiri aristocrate, cum înțelege să gândească pentru sine, în momentele așa zise de mare inspirație.

Dovada acestei inspirații este făcută de poetul Emil Gulian în toate cele 46 de poeme, remarcându-se cu osebire în acea halucinantă »Ulalume«, sau în satanică poemă „Corbul“, îmbibate cu acel „Nevermore“ (niciodată), până la destrămarea de sine!

Și dacă unii dintre recenzenții acestui masiv volum de adevărată inspirație au atribuit dlui Emil Gulian, epitețe cari de cari mai alese, faptul nu trebuie interpretat drept curtoazie de circumstanță, cum se obișnuiește în critica noastră dela o vreme încoace; traducerea lui Poe confundându-se de această dată, cu un eveniment literar de proporții dincolo de cele obișnuite.

Prin această tălmăcire poetul Emil Gulian mai aduce și dovada posibilității limbii noastre de-a se face accesibilă verbului strein și de-a încadra în ea gânduri de cea mai nuanțată expresie poetică

Și meritul poezului apare cu atât mai reliefat, cu cât aduce în întâmpinarea poemelor lui Poe, un studiu de prezentare, în proporția conținutului, care face din această carte o operă de neprețuită valoare.

a. n.

„Fundacul Varlamului“, roman — de Ionel Teodorescu
Editura »Cartea Românească« — București, 1938.

Ultimul roman al d-lui Ionel Teodoreanu, aduce confirmarea unei sentințe pronunțate de unanimitatea criticii românești: Teodoreanu nu este și nu va fi niciodată un scriitor epic. Trecând prin răsunătorul Medeleni, trecând prin Golia, Crăciunul dela Silvestri, Arca lui Noe, etc., și poposind între filele ultimului roman stai și te 'ntrebi: de ce oare omul acesta nu s'a apucat să scrie versuri? Intru atât literatura d-sale abundă de un lirism adesea plictisitor. Și iată de ce d-l. I. Teodoreanu este idolul adolescenților. Dacă cititorii de cărți ar fi numai adolescenți, I. Teodoreanu ar fi incontestabil cel mai mare scriitor al epocii. Dar păcatul e că există și iubitori ai adevăratei povestiri, ai adevăratei vieți, care nu e numai poezie ci și cioplire aspră în piatră.

Se pare că autorul în ultima carte a încercat să ia cu asalt epicul, dar și de data aceasta lupta e pierdută. Ionel Teodoreanu e încătușat oarecum în mrejele poeziei și orice efort de a renaște ca scriitor epic, apare zadarnic „Fundacul Varlamului“ e totuși o carte care se citește și se va citi. Acțiunea (dacă poate fi vorba de acțiune) se țese în jurul avocatului Nini Varlam (iarăși avocatura!) urmaș al vechii familii a Varlamilor, cu rădăcini adânc înfipte în lașul vechei Moldove. El trădează oarecum trecutul de muncă sever ordonată, al înaintașilor, ducând o viață de boem, irosită între două trenuri între două procese răsunătoare și înconjurat de câteva lichele simpatice: Conte, Diplomatul, Căpitanul (Ichi fiind mai mult decât lichea; el este tipul perfect al evreului moldovean: slugarnic, vorbăreț, șiret, dar până la urmă o unealtă trebuitoare) Furat de mirajul Capitalei tentaculare și satisfăcând fără reticențe o poftă organică de belșug, Nini Varlam va deveni victima propriului său fel de a fi.

Pe al doilea plan se desfășoară viața mamei sale, a soției și a copiilor dintre care unul îi samănă (Catița) iar celălalt (Săndel) moștenind picături din sângele vechilor Varlami. Viața copiilor acestora la început apare ca o tragedie. Rămăși fără supravegherea deaproape a tatălui, ei își croesc destiniile după propriile chemări. Catița, neverosimilă în exuberanța sa, în ambiția sa nemăsurată, reușește să influențeze asupra fratelui său, determinându-l să ia calea avocaturii, împotriva voinței mamei lor, care l-ar fi dorit magistrat. (Generalizând probabil viața destrăbălată a lui Nini). Intri'o bună zi, începe sfârșitul. Nini se resimte de pe urma nopților dela Capșa Bucureșteană și dela Jocky-Clubul ieșan, clienții îl rod cu neplata onorariilor, și el cade. Dar rămâne totuși sub influența caracterului său și la primul simptom al convalescenței își reia ocupațiile tumultoase, pentru a muri curând intr'o cameră de hotel, în Bucureștiul străin și nepăsător, înconjurat numai de statul său major: Conte, Diplomatul, Căpitanul. Aici s'a rupt ceva din destinul Varlamilor. Jalea celor rămăși apare ca o ușurare, deacum înainte putându-și croi viața după propriile tipare. Dar cel mai verosimil personaj rămâne Marica, soția lui Nini. E o martiră. Asistă resemnată la evadarea soțului, apoi a copiilor, din matca familiei Varlanilor și singura consolare rămân lacrimile boțite ascuns în iatacul cu atâtea amintiri, singura confidentă fiindu-i Nineia, mama lui Nini. Consimte și la îmbrățișarea carierei de avocat a lui Săndel, care va prelua procesele lui Nini, continuând astfel marea popularitate a avocatului dispărut. Și dacă l-am putea urmări în

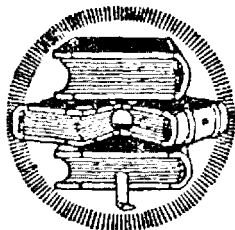
viață, probabil Săndel va merge pe urmele tatălui său, moștenind până și șleahta simpatică lăsată pe drumuri.

Schițată astfel povestirea unor vieți ar părea interesantă. Și așa ar fi dacă dl Teodoreanu n'ar fi găsit de cuviință să dea frâu liber expansiunii lirice a unuia dintre eroi. Pagini și capitole întregi asistăm la o avalanșă de metafore, de confesiuni inutile, provocând plictiseala când e vorba de Catița. Cred că niciodată un „om“ n'ar putea vorbi în felul acesta: — „venea spre mine pe ulița versurilor. Dacă și eu m'ași fi dus spre el, visând cu ochii în lună, rochia asta, lanina pe care ai să mi-o pui fără să-mi strici pieptănătura, ar fi rămas în lună!“ Sau niciodată, un peisaj, nu poate fi astfel *pictat* într'un roman: „La lași însă era o primăvară pentru miei abia născuți pe iarbă verde. Crengile scuturau culori ca de copii din cer. În fiecare dimineață luna lucie și fragedă, atinsă cu un deget parc'ar fi cântat, clin-cling, dând sunet transparentelor. Amiezile veneau cu-albinele, eclipind pe toate crengile cu flori“. Și astfel întreaga carte a dlui Teodoreanu e plină de dulcegării copilărești, când nu se pierde în aiurările în jargon ale curărilor Ichi Contele, Diplomatul sau Căpitanul. Dl Teodoreanu nu e nici portretist, ceea ce avem dreptul să pretindem unui romancier. Caracterele nu se sculptează la d-sa prin faptele eroilor ci numai prin vorbe. Pe Ichi nu-l pot caracteriza tiradele sale uneori demne de un alienat mintal, nici pe Catița metaforele zaharose. Cauza acestor mijloace minore, trebuie căutată în faptul că autorul nu cunoaște viața. Și ne miră. În calitate de avocat (și se pare că și iubește mult bresla) are ocazia ca nimeni altul să cunoască toată tragedia vieții, să o pătrundă, să o înțeleagă.

Romanul este perfect teodorean. Cititorii s'au obișnuit cu „versurile“ dlui Teodoreanu, și îl primesc cum e. Apoi oferă și lucruri frumoase. Rămâne pictor al vieții, în ce are ea strălucitor, fastuos, lăsând altora sarcina de a recepționa calvarul acestei vieți.

Iar când cartea aduce cu sine și o copertă mai mult decât artistic executată, ea oferă un nimerit cadou, unui proaspăt bacalaureat.

N. Jianu.

REVISTE

„Film“ revistă bilunară, ce apare la Timișoara, ne aduce câteva ecouri de pe ecran însoțite de mici rezumate în românește și uneori în ungurește, ale filmelor ce vor fi rulate, în cinematografele timișorene.

Deși nu se ridică la înălțimea revistei „Cinema“ — București, este totuși o foarte bună informatoare locală a evenimentelor cinematografice.

În „Gazeta Cărților“ 15—31 Dec, Dl. Iosif C. Naghiu, absolvent de teologie și Dr. în filosofie, continuă subtitlul „Un preot folklorist“ scurta bio-bibliografie a preotului Simion Fl. Marian din Ilieștii Bucovinei, dela a cărui moarte se împlinesc în anul acesta, 30 ani. Dl. I. C. Naghiu se dovedește un priceput și neobosit cercetător al vremurilor trecute. Iar Dl. Prof. Gh. Munteanu-Râmnic scrie: „Cade Serbia — Ne vine rândul!“, un articol din lucrarea în pregătire: „O cronică a neutralității noastre (1914—1916)“ lucrare care va cuprinde „tot ce-ar putea vădi și dovedi starea de spirit din acea vreme“.

„Scântela“ revista liceului: „Petru Maior“ din Gherla — Someș în numărul ei pe Oct-Nov. publică în continuare (III) studiul de specialitate „Mărturia auditivă“ al Dlui Prof. Avram Giurcă, un studiu foarte interesant — mai ales pentru specialiști — și la fel de documentat experimentat.

Directorul revistei, Dl. Emil Precup, scrie un înimos articol despre: „Munca în serviciul neamului“.

Iar restul revistei este ocupat de recenzia câtorva cărți și de reproducerea câtorva articole din diferite reviste.

Într'al nouă-lea an de activitate revista „Scântela“, este condusă cu multă inimă de directorul ei, seconpat de câteva elemente tinere de valoare.

Revista „Satul“, (Oct. și Nov) cuprinde articole în legătură cu problema satului românesc, așa cum îl dorim cu toții, roditor și prosper, oglindind tradiția și aspirațiile noastre naționale. Spicuum din bogatul și variatul conținut articolele: „Înapoi la sate“ de Dl. Nic. V. Popescu, „Învățătorul în slujba satului“ de Dl. V. Lovinescu-Rădășeni, și „Legea care trebuia satelor“ de Dl. Andrei Udrea, directorul revistei. Iar Dl. Ing. Vasiliu-Belmont redă pe scurt dar cu foarte multă simțire viața și aspirațiunile primei noastre jertfe aviatice Aurel Vlaicu „Feciorul lui „Neica Dumitru“ din Bințișin“, dela a cărui moarte pe cât de tragică pe atât de semnificativă, s'au împlinit în anul acesta, 25 de ani. Eroică a fost moartea celui ce prin trecerea Carpaților, a vrut să desființeze simbolic granițele dintre frați.

Nereușind, „cade la Bănești lângă Câmpina, amestecându-se în spasmul morții cu mașina lui dragă, cu mașina lui ce-l purtase în cele patru vânturi, ca „Sol al românismului“.

„Curierul Echipelor Studențești“, din 15—31 Nov., reproduce comunicatele Dlui Prof. D. Gusti, făcute la Radio, în legătură cu: 1. „Legea serviciului social“ și 2. „Rezultatul muncii Echipelor Regale Studențești în anul acesta“ — un foarte documentat studiu, însoțit de numeroase fotografii, dovada imediată a rodului muncii E. R. S., cari în acest an mai mult ca ori când, și-au pus pe altarul Patriei, obolul lor de efort fizic și intelectual, pentru ridicarea satului, problemă ce-și așteaptă și acum soluționarea complexă.

Urmează fotografiile dela munca de toate zilele a echipierilor, ce dovedesc cu prisosință că aceștia nu și-au precupețit osteneala, pentru ca regeasca dorință ce-a însușețit aceste manifestări sociale, să fie cât mai bine împlinită.

În restul „Curierului Echipelor Studențești“ găsim însemnări asupra diferitelor echipe ce cu prisosință și-au împlinit sacra datorie în ridicarea satului, păstrător al tradițiilor românești. „Dela un capăt la altul al țării. voluntariatul de muncă și jertfă al Echipelor Regale Studențești zidind Țara cea Nouă.“

„Biserica și Școala“ (Anul LXII Nr. 48). Articolele revistei sunt actuale și interesante. În „Jurământul strâmb și tristețea lui urmări“, Pr. Nicolae Crișmaru ajunge la concluzia că problema pastorației reclamă o atenție deosebită, pentru a înfățișa cu o piatră mai mult temelie educației religioase a poporului nostru. În „Arătați-vă!“ Pr. Gr. Perva ne îndeamnă să ne descoperim păcatele, să ne arătăm sufletul. Vieța noastră să fie o mărturisire zilnică. Remarcăm apoi un studiu asupra privilegiilor rugăciunii de Pr. D. Ganea și un articol adresat tineretului școlar despre Sf. Taină a Mărturisirii, semnat de Pr. Petre Bogdan, colaboratorul nostru.

„Francia“ (Anul V. Nr. 30.) Revista bănățeană se prezintă cu un material select îndeosebi datorită celei de a patra aniversări a apariției. Remarcăm: „Estetica urbanistică“, articolul dlui Ștefan Gomboșiu și „Vilegiatură și fără voce“, unicul roman al Dlui Mircea Șerbănescu. La actualități Dna Alma Cornea Ionescu ne înfățișează nevoile muzicii noastre. Dl. Nicolae Ivan, directorul revistei, semnează reflexiuni la a 4-a aniversare. Pe prima pagină „Francia“ semnează cuvântul ocazional de 1 Decembrie, punctul de rezim al istoriei noastre.

Mulți ani înainte vrednicului confrate.

„România Aeriană“ (Anul VII No 10). Pe lângă studiile tehnice și problemele actuale, numărul pe Octombrie ne prezintă și două lucrări literare, una fiind un fragment din „Mes combats“ de René Fonk, cealaltă o culegere de pe aerodrom de G. v. Belmont. Pe lângă acestea, paginile îl sunt ocupate și de două comemorări: a Mareșalului Averescu și a lui Aurel Vlaicu, călătorul sborului românesc și întâia jertfă românească a aerului. Restul îl formează problemele aviatice, aerochimice, radiofonice și noutățile de pe frontul aerian spaniol.

„Viața Basarabiei“ (Anul VII, Nr. 11). Ca întotdeauna, numărul ultim al revistei basarabene se prezintă foarte variat. Un loc de frunte îl ocupă „Legăturile dintre frații basarabeni și cei din Vechiul Regat înainte de Unire“, un studiu foarte documentat al Dlui Cezar Stolka. Câteva pagini sunt închinat lui Alexandru David, unul dintre luptătorii scrișului românesc din Basarabia, mort în 1935. Un fragment din „Celula No. 4“ de Victor Pogșa ne reprezintă scena nebuniei eroului principal.

Restul îl formează numeroase versuri, traduceri și o foarte bogată cronică.

„Luceafărul“ (Anul IV. No. 9—10). Dl Sabin V. Drăgoi semnează un remarcabil studiu asupra muzicii românești. D-sa caută să vestească o cretință deșartă despre muzica

noastră și să ofere una nouă și dreaptă, după care elementul etnic există în muzica românească; îl avem dela străbuni ca toate popoarele neolatine. Ceeace este de mare valoare în muzica noastră este comunitatea și afinitatea cu arta apuseană.

Un amplu studiu îl semnează Anatole Chircev Ne prezintă viața sufletească a adolescentului cu reveriile specifice. Dl. Ludovic Ciobanu contribuie cu un articol de impresii și reflexii asupra Școlii, Invățătorului și Astei.

Printre producțiile literare un loc de frunte ocupă „Poemul pământului” de Pavel P. Bellu, un tânăr poet ce se afirmă pe zi ce trece.

(Ș. M.)

NOTE

1 Decembrie, a fost sarbatorit așa cum se cuvenea. Sarbatoarea Unirii, în ținutul unit pentru totdeauna, a strapuns zorii cu sunet de goarne. 1 Dec. a prilejuit la Arad și desvelirea busturilor a trei mari Români: Ion Rusu Șirianu, Gh. Popa și Șt. Stănescu, care își vor înalța bronzurile în cel mai frumos colț aradean. Acest *fast* sarbatoresc s'a înalțat către cer în fața Palatului Cultural, unde P. S. S. Andrei al Aradului, a evocat marea adunare dela Alba-Iulia, unde s'a pecetluit pentru vecie zăpăsul României-Mari. Iar vorbele P. S. Sale au jurat barbătește pentru sfințenia lui. Poetul Ion Minulescu, surprinzând prin prezența sa între noi, a vorbit în numele P. S. S. Colan, ministrul Cultelor și Artelor. A fost o zi mare și o dovadă mai mult că Unirea nu poate fi discutată, ea fiind un fenomen isvorât dintr'o necesitate istorică.

Maestrul George Enescu, a poposit iar pentru o sară, în Aradul cu atât de puțini iubitori de muzică. Sala Palatului Cultural, căpătase o atmosferă de catedrală și nu trăia decât trupul gârbov al maestrului și mâna lui... mâna lui sfântă pe care noi oamenii de rând am simțit nevoia de a o săruta. Nu pricepeam prea mult din rostul ascuns al cântecului, dar în sara aceea melodia ni se strecurase în sânge, umblând cu el prin

toate cotloanele trupului, purificându-l de murdăriile trăirii cotidiene. O mână de primitivi, extaziați în fața semnului divinității, închinându-ne lui...

Și eram atât de puțini! Desigur, maestrul n'a văzut asta, acesta fiind lucrul care îl interesează mai puțin. Dar pe când ne întorceam spre casă, *aspirând* tămăia melodiilor ascultate, cinematografele s'au deschis, vărsând puhoiul de oameni, ce nîcicând nu vor ști sa plîngă odată cu vioara maestrului.

Pacătuesc față de viața lor...

In „Gândirea“ pe luna Noembrie, d. Vasile Bancilă desbate într'un eseu intitulat: »Omul și Războiul«, atât de acuta problemă a războiului sub spectrul căruia viețuim de o bucată de vreme. Și ajunge la concluzia că; omul »această ființă becisnică și fricoasă, este totuși ființa cea mai insetată de putere, și la drept vorbind, singura ființă care dorește puterea pentru putere, afară dacă Dumnezeu, în unele momente, nu va fi dorind acelaș lucru«.

Apoi, dintr'o paralelă între lupta animalelor și lupta omului, acesta din urmă se dovedește inferior, pentruca animalul se luptă numai pentru puterea care îi este strict necesară pentru a se putea menține *viu*, pe când omul socotește puterea ca o necesitate organică, îndemnat fiind sau de eul sau

(»orgoliu«) sau de o stare anormală: copiii, alcoolicii, sclavii de curând eliberați, parvenitii, simt mai adesea nevoia de a se rasboi.

D. Vasile Bancila constata o sete a forței în massă. În acelaș timp însă, în vremea din urmă, se pare că instinctul se lasa rob de groaza pentru luptă, pentru mizeria războiului. Într'adevăr, ultimele evenimente din Apus, o dovedesc Camberlain și Daladier, au fost a-saltați de o mare de oameni care le mulțumea pentru pacea salvată. Omul se teme de războiu! Și aceea se datorește în mare parte, cărților tratând despre războiu. Cei ce n'au cunoscut nevroza războiului, o simt din cărți.

Și astfel; »frica i-a ascuțit inteligența, iar uneori inteligența i-a mărit frica...«

Și totuși, cel mai laș dintre viețați, omul, prepește războiul. Il pregătește pentru a satisface instinctul încă neadormit în fiară, pentru a-și afirma încă odată calitatea: cu care pompos se întitu lează: *rege al animalelor*. El va fi în veci »un monstru de neînțeleș« după cum spune Pascal.

Cititorii „Timpului“ cunosc savoarea foiletoanelor dlui N. Lupu Kostaki. Amintirile sale imbibate de miresme arhaice, sau inseilările pe marginea actualității, le gustăm cu toții fără precupețire.

Adeseori însă, cu mult talent e drept, dsa apără cauze deplasate și nedrepte. Directorul General e proteguît îndeajuns de cele 17000 lei pentru a mai avea nevoie de pledoaria penei dlui Lupu; sau de simpatia vulgului. Cine a văzut vreodată un Domn Director General »inghețat și înfrigurat, ca un copil din poveștile lui Dickens, privind cu jînd spre ferestrele scâl-

date în lumină orbitoare, din care se revarsau valuri de armonie de eleganța și de voe bună? Dacă slujbașul cu 17000 lei lunar jînduște astfel către viață, atunci cei cu 3—4090 lei trăsesc viață de câini.

Pledoaria dlui Lupu nu numai că nu ne inspiră milă, dar dacă ne-ar sta în putere, am mai »taia« ceva din cele 17 mii, pentru ai-duce la realitate pe *sărmanii Directori Generali*.

Sportul, pacostea zilelor noastre, cum obicinuesc să sforae ofiliții cu arterele împietrite de huzureala, se dovedește a fi pe timp ce trece, idealul popoarelor. Ce suntem noi vinovați, noi tinerii, dacă avem prea mult suflet, care se cere cheltuit nu numai în buchiseli morale? Svăcnetul de sa-geată al corpului bronzat, lupta tinerească pentru gloria sprintenelii, nu e oare tot darul naturii, cași ascuțimea minții sau meșteșugul scrisului? Există o poveste cu o vulpe și cu niște struguri, rămași prea sus pentru neputința ei.

Oricât ar apare de »neliterară« atitudinea acestei notițe, ea se scuză prin faptul că problemele ridicate, închid tâlcuri adânci, cu aripi mari întinse asupra vieții, din toate punctele de vederu.

Pictorii „uniți“ și-au deșărtat cuferele cu munca lor pe ulița cea mai umblată a Aradului. O prăvălie nouă? Plimbărețul ironic, privește cel mult binevoitor, această umilă manifestare de artă. Trece neobservată, confirmând vechia tragedie a lucrurilor temeinice. Dar, intrat în expoziția aceasta cu aspect mercantil, ramâi țintuit în fața operelor de reală valoare. Pictorii în genere fără aureolă, oferă migala lor nu atât spre cum-

părare cât pentru desfătarea ochiului și a sufletului. Cei care ați fost, nu v'ați simțit mușcați de nostalgie privind »Nocturna marină« a lui Eugen Gorki?

Sau »Parcul Carol toamna nu v'a minunat prin rara sa putere sugestică?

Dar »Vagabondul Napolitan« nu v'a aprins zâmbetul pe buze cu țigarea sa ștregărească? Nu mă îndoesc că »Primarul satului«, v'a dus departe cu gândul, în vâgăuna vreunui munte, unde viața e atât de liniștită și atât de frumoasă în simplitatea ei!

Afară de câțiva elevi, (elevul va rămâne vecinic postul de recepție al tuturor fluturărilor vieții) nimeni nu turbura odiha vieții din pânze, când am îndrăznit să intru.

E și acesta un fenomen al veacului douăzeci!

Hotarul și-a îmbrăcat modeste podoab de sărbătorile Crăciunului. Dacă abonații lui ar fi mai păstrători ai datinelor ar primi bucuroși pe incasatorul administrației noastre.

Deschideți ușa Boerilor Mari,
Că vă vin colindători
Și cu cântec și cu flori...

(n. j.)

No. curent	Numele și prenumele	Numarul membrilor in familie	ANIMALE										PĂSERI				POMI ADULȚI (in rod)				RECOLTA MIJLOCIE			SEĂMĂNĂ							RECOLTA MIJLOCIE						
			Bucăți			Bucăți			Bucăți				kilograme				kilograme							kilograme													
			Boi de jug	Vaci	Viței	Cai de ham	Porci	Oi	Capre	Găini	Roțe	Gâște	Curci	Meri	Peri	Pruni	Nuci	Cireși	Piersici	Gutut	Mere	Prune	Nuci	Grâu	Porumb	Ovăș	Cartofi	Fasole	Dovleci	Cânepe	Grâu	Porumb	Ovăș	Cartofi	Fasole	Dovleci	Făcure de cânepe
1	Alex. Florea	6	2	3	23	6	14	—	—	—	65	6	210	—	—	—	—	4	3000	4000	—	300	30	100	300	25	1	20	1400	1000	600	3000	100	1500	120	250	
2	I. Florea	6	2	2	2	—	8	—	2	—	25	—	40	1	2	—	—	—	1600	1500	—	400	40	50	200	15	1	10	1800	1200	200	1400	50	1600	60	120	
3	Tolomei Sida	6	1	—	—	—	5	1	—	—	18	3	50	10	1	1	—	—	850	600	5	100	12	—	200	2	0.5	10	400	200	—	500	40	400	80	—	
4	Prg. Georae	5	—	—	—	—	5	—	—	—	30	6	40	3	3	6	—	—	700	400	—	70	12	—	150	2	0.5	8	300	250	—	1200	35	400	60	—	
5	Butar Petru	6	1	3	2	4	15	2	1	4	20	—	20	2	—	—	—	—	1000	350	—	300	40	—	200	5	1	7	1300	900	1000	120	1700	120	120		
6	Miron Indrieș	6	2	3	2	3	10	1	4	—	25	—	40	10	—	—	—	—	1400	1200	40	150	12	100	200	4	0.5	21	600	500	300	1200	80	1200	150	150	
7	Traian Leucean	7	2	4	3	2	10	3	—	1	40	3	80	5	5	—	2	—	2000	3000	40	600	60	2.0	300	10	2	40	3500	1200	800	1800	200	2800	200	220	
8	Petroiu Gh.	3	—	—	—	—	6	—	—	—	12	3	30	—	1	—	—	—	700	800	—	—	—	—	100	—	—	8	—	—	500	—	—	70	45		
9	Lupeiu Anton	5	1	—	—	—	3	—	—	—	6	—	100	7	7	—	—	—	250	1300	35	100	12	—	150	2	0.5	9	400	400	—	500	50	1200	80	60	
10	Bataria Toma	5	1	3	2	3	5	1	3	2	14	—	60	10	2	—	—	—	600	1600	120	400	20	100	200	7	1	15	1700	1100	400	900	150	1200	120	160	
11	Butar Nața	4	2	1	—	—	2	1	1	—	4	—	3	—	—	—	—	—	150	50	—	75	5	—	70	1	0.5	8	200	200	—	250	25	100	50	50	
12	Sida Petru	4	1	1	—	—	12	—	—	—	13	3	70	8	2	—	—	—	600	1100	100	300	12	—	200	3	0.5	15	800	700	—	500	70	1000	90	50	
13	Sida Ilie	3	2	1	—	—	5	—	—	—	25	5	30	8	1	—	—	—	1700	800	35	150	12	—	100	3	0.5	8	500	400	—	500	65	700	70	—	
14	Trif Pavel	4	2	1	—	—	5	—	1	—	8	2	27	1	1	—	—	—	350	800	—	150	10	—	100	3	0.5	8	450	250	—	400	25	400	65	65	
15	Butaria Ioan	7	2	2	2	6	13	—	5	—	25	3	50	15	6	2	—	—	1200	2400	100	450	24	200	3000	12	1.5	28	2000	1400	500	800	100	1800	150	210	
16	Sida Nicolae	7	2	1	—	—	10	2	2	—	30	5	50	5	4	—	—	—	1400	2500	60	250	12	50	150	5	0.5	21	700	600	300	700	120	600	140	160	
17	Sida Lazar	3	—	—	2	2	10	2	2	—	26	1	54	5	3	1	—	—	1300	1700	70	200	10	100	200	2	0.5	16	500	500	250	600	24	300	90	90	
18	Lupei Ioan	3	—	—	—	—	4	3	—	—	8	1	18	2	—	—	—	—	180	300	50	100	4	—	120	1	0.3	8	300	200	—	400	25	200	60	75	
19	Florea Ioan	7	—	1	—	—	3	—	—	—	4	2	6	—	2	—	—	—	100	250	—	50	8	—	50	1	0.3	6	150	400	—	250	18	100	60	15	
20	Florea Traian	5	2	1	2	1	10	—	—	2	34	2	100	—	4	—	—	—	2600	2400	—	250	30	30	200	5	1.5	16	800	800	200	1000	85	900	95	160	
21	Florea George	5	1	1	—	—	6	—	—	—	13	2	28	2	—	—	—	—	1200	500	—	150	10	—	100	2	0.3	7	500	400	—	400	32	600	50	35	
22	Lupeiu George	7	2	—	—	—	8	—	—	—	24	5	60	2	3	3	1	—	800	800	—	250	15	—	150	2	0.3	8	700	700	—	600	50	600	65	50	
23	Silviu Florea	7	1	1	—	—	6	—	—	—	60	4	200	—	—	—	—	—	3000	2600	—	300	20	—	200	4	0.5	8	1500	400	—	50	70	500	60	50	
24	Sirban Ilie	5	1	1	—	—	4	—	—	—	18	3	29	—	2	—	—	—	1100	600	—	100	12	—	150	1	0.3	8	500	500	—	50	20	500	65	40	
25	Florea Samuilă	7	1	2	—	6	10	—	—	—	17	6	70	—	—	—	—	—	1200	1800	—	200	24	75	150	3	1	16	1200	1000	250	600	80	1000	120	180	
26	Florea Petru	9	1	2	—	—	10	4	—	—	10	6	25	—	—	—	—	—	600	700	—	120	8	—	100	2	0.3	6	300	250	—	250	35	300	50	35	
27	Florea Ilie	3	1	2	—	—	18	1	—	3	18	1	30	—	—	—	—	—	800	900	—	150	12	—	175	2	0.5	8	400	300	—	400	28	500	70	45	
28	Sirban Traian	2	1	1	—	—	4	—	—	—	10	2	18	—	—	—	—	—	500	400	—	100	10	—	100	2	0.3	8	300	250	—	200	25	150	65	45	
29	Florea Adam	5	1	1	2	—	8	—	—	—	32	6	45	—	—	—	—	—	1300	1800	—	200	12	—	200	1	0.3	8	600	400	—	500	45	500	70	—	
30	Iova Traian	3	—	—	—	—	1	—	—	—	6	1	10	—	—	—	—	—	200	300	—	—	—	—	50	—	—	5	—	—	—	—	40	45			
31	Florea Nicolae	3	—	—	—	—	2	—	—	—	6	1	10	—	—	—	—	—	300	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
32	Florea Dascu	4	2	2	2	1	10	—	—	—	35	4	50	—	—	—	—	—	1400	1500	—	250	24	125	150	3	0.5	8	900	800	250	500	75	600	80	110	
33	Sida Toader	7	—	—	2	—	4	3	—	—	18	2	80	—	—	—	—	—	900	1200	—	200	9	30	100	3	0.3	16	800	700	120	400	80	300	100	50	
34	Sida Petru	6	4	—	2	—	6	1	—	—	6	1	70	—	—	—	—	—	200	1800	20	175	12	45	250	4	0.3	16	400	350	100	250	60	300	110	70	
35	Sida Gheorghe	4	—	—	—	—	2	—	—	—	20	4	50	4	—	—	—	—	800	900	—	75	12	—	50	3	0.3	8	300	200	—	200	45	300	70	70	
36	Leucean Gh.	7	2	3	—	4	4	—	—	—	45	4	70	3	3	—	1	—	1000	900	25	350	24	100	250	7	2	20	1800	800	350	600	120	1800	140	130	
37	Florea Pavel	4	—	1	—	2	5	—	—	—	40	—	40	—	—	—	—	—	700	—	—	50	8	—	75	1	0.3	4	250	100	—	200	12	200	40	—	
38	Sida George	7	2	1	—	2	4	—	—	—	18	1	40	—	2	—	—	—	600	400	—	175	12	—	250	2	1	7	400	250	—	250	18	600	40	60	
39	Sida Petru	5	2	1	—	—	5	—	—	—	25	4	40	6	1	1	—	—	700	800	80	100	10	—	75	3	0.3	7	400	250	—	300	19	400	50	50	
40																																					